

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad

Ritad av Sten Ljungerantz

Kaulskroniten

VÄLKOMMEN TILL ÅRSMÖTE

Torsdagen den 11 mars 1999 kl 19.00
Bibliotekets Hörsal – ingång Borgmästaregatan

Program: Förhandlingar
Utdelning av stipendier
Björkholmens Baldersfond
Jultomtefonden
Framförande av stipendiaterna

BUSSUTFÄRD

Söndagen den 18 april, med avresa från Rådhuset kl 09.00

Program: Torhamns udde med fågelexperten B-E Swahn
Kristianopel: Hamnen–Ringmuren–Kyrkan
Besök: Skivstudion i gamla Missionshuset
Lunch på Kristianopels gästgivaregård
(varmrätt, smör o bröd, måltidsdryck, kaffe och kaka)

Medtag kikare. Lämplig klädsel och skor för vandring.

Kostnad för måltid och buss: 130:– per person (subventionerat)
Anmälan och betalning kan göras omgående och framgent i lokalen
onsdagar 17–19. Tel 0455-101 91 samma tid.

STADSVANDRING

Tisdagen den 24 augusti kl 18.30

Karlskronagårdar

Vi besöker 4–5 gårdar.
Samling "Johansson-Bergqvistgården" – Borgmästaregatan 19
Guide: Lennart Kloo. Entré: 30:–
Annonser i lokalpressen dagen före.

Styrelsens berättelse för 1998

Styrelsen för Föreningen Gamla Carlsrona har vid sammanträde den 1 februari 1999 beslutat avge följande berättelse över 1998 års verksamhet:

Styrelsen (sedan årsmötet den 31 mars 1998)

Mats Mårtensson	ordf., filmansvarig
Göran Mårtensson	v.ordf.
Göran Kockum	sekr. matrikelansv., klubbmäst.
Ingrid Yllenius	kassör
Sten A. Petersson	redaktör, protokollförare
Åke Nordin	bildarkivarie
Marianne Eliasson	arkivarie
Åke Ulvesjö	ledamot
Hans Lindqvist	ledamot
Åke Swärdh	suppleant
Gun Ekedahl	suppleant, lokalansvarig
Lars Sivall	suppleant, arkivarie
Rikard Jönsson	suppleant

Revisorer

Eric Carlsson	ordinarie
Helén Hansson	ordinarie
Pia Abrahamsson	suppleant
Börje Persson	suppleant

Valberedning

Lennart Kloo	sammankallande
Gunnar Ekström	
Stig Nilsson	

Utskott, kommittéer och sammanträden

Arbetsutskott, programkommitté, marknadsföringskommitté, redaktionskommitté och komm. för stadsplane-, miljö och byggnadsfrågor har varit organiserade inom styrelsen och verkat som föregående år. Till den senare kommittén har Lennart Kloo och Stig Larson adjungerats. Styrelsen har haft 9 protokollförda sammanträden. Utöver dessa har enskilda styrelsemedlemmar träffats informellt för kommittésammanträden.

Underhållningsprogram

Våra planerade festligheter i samband med 50-årsjubiléet 1995 blev som bekant inställda p.g.a. strejk. Styrelsens ambition under året var att komma tillbaka och presentera ett underhållningsprogram av format på Konserthuset. Så skedde också i november månad då vi för första gången i föreningens historia presenterade en musical, kallad "Om skeppsbord" med Flottans Mäns Sånggrupp från Göteborg. Solist var skönsjungande

Mari-Anne Wästberg och hela framträdandet präglades av sjömanssånger och show, värdigt den gamla örlogsstaden. De båda föreställningarna besågs av 900 personer och uppskattades livligt. Producent var Göran Kockum.

Föreningens medlemsantal

Den 31 december uppgick antalet betalande medlemmar till 4.492 vilket innebär en minskning sedan den 31 december 1997 med 48 medlemmar.

Årsavgiften

Medlemsavgiften för 1998 har utgått med 40 kronor.

Årsmöte

Föreningens årsmöte ägde rum i Stadsbibliotekets Hörsal tisdagen den 31 mars 1998. Vid årsmötet avgick Svante Warfvinge, vilken verkat som suppleant under ett år.

Årsmöteskvällen utdelades tre st. stipendier ur Björkholmens Baldersfond å vardera 10.000 kronor till Pia Bjerén (klarinet), Christian Algö (fagott) och Erik Zetterfalk (gitarr).

Ur Jultomtefonden utdelades 4.000 kronor till teaterstuderande stipendiaten Therese Sandén, vilken framförde ett monologavsnitt ur Anton Tjeckovs "Onkel Vanja". Pia Bjerén och Christian Algö framförde ett klassiskt musikstycke.

Övriga aktiviteter

- 19/4 Bussutfärd till Kallinge. Besök där på Gjuterihistoriska Muséet och Kallinge Fotomuseum. Guide Ewe Nilsson. Förtäring intogs på Örmohemmet. Via ett snabbbesök i Djupafors (Klyftan) avslutades utfärderna med en rundvandring i Brunnsparken i Ronneby.
- 1/5 Revelj i samarbete med Marinens Musikkår och dess vänförening samt Björkholmens Byalag. För vers och vinjetter på deltagarkortet har Bert Svanstein och Sven-Olof Bergström svarat. Tryckningen bekostades av Sparbanken.
- 18/6 Lövmärknaden: Öppet hus i föreningslokalen, försäljning på Stortorget.
- 16/8 Hembygdens Dag i Wämöparken: Försäljning, medlemsvärning.
- 17/8 Besök på Rådhuset med Peter Rosén som guide. Hela huset besågs, från den gamla polisstationen och cellerna i källaren till den stora vinden med flagghissningstornet. Därefter Vattenborgen med magasinet och den makalösa utsikten från taket.
- 5-6/11 Konserthuset: Musicalen "Om skeppsbord" med Flottans Mäns Sånggrupp, Göteborg.

29/11 Julskyltning: Öppet hus i föreningslokalen med premiärförsäljning av årsbok -98.

Föreningslokalen har varit öppen för medlemmar onsdagar kl. 17–19 under januari–april samt september–december.

Göran Kockum har som vanligt visat filmer för föreningar och på servicehem.

Ekonomi

Bokslutet för 1998 visade ett överskott p.g.a. större kostnadseffektivitet och bättre placering av föreningens medel. Stor del häri har även medlemmar-
nas generositet via inbetalade stödbelopp, vilket resulterade i ett tillskott å 50.000 kronor. Ett stort tack framföres härmed för dessa gåvor.

Årsboken

Föreningens årsbok 1998 har sammanställts av Saltö-Ekholmens Trädgårds- och Intresseförening med titeln "Vår ungdoms badplats". Vår strävan var att göra en exklusivare utgåva, och så skedde också i form av en inbunden produkt i mörkblått klotband med bokstäver i guldprägling, större radavstånd och bokstäver, något kraftigare papper och lanserad med skyddsomslag i läckra färger. Omslagets framsida föreställer det gamla hopptornet vid Saltö badstrand och baksidan den gamla Saltöbron. Sidantalet uppgick till 176 sidor. Boken är tryckt i Lund av Bibliotekstjänst i en upplaga av 1.700 ex. Redan efter fem veckor var 1.480 ex. sålda.

Film

En film om fotoaffären Sveas historia har välvilligt ställts till föreningens disposition av Nils-Harald Ottosson för överföring till videokassett.

Medlemsbladet

"Kaulskroniten", trettonde årgången, har utkommit med två nummer å 32 sidor, numera med kraftigare papper. Stor uppskattning röntes Lars Österbergs berättelse om Pantarholmen.

Slutord

Styrelsen har tacksamt mottagit ett stort antal gåvor till föreningen. Under ett år, fyllt av aktiviteter, har styrelsen kommit i beröring med en mycket stor mängd personer på skilda håll. För gott samarbete och angenäma kontakter i övrigt vill styrelsen till alla och envar framföra sitt varma tack.

Vi vill slutligen också tacka föreningens medlemmar för en positiv respons och uppmuntran i vår strävan att motsvara förtroendet att leda föreningen under år 1998.

Ordföranden har ordet

Föreningen Gamla Carlscrona har en större och mer vittomfattande verksamhet än vad folk i allmänhet känner till. Människor har sagt till mig att de tror att F.G.C. bara tittar på gamla fotografier och sorterar diabilder.

Är man medlem känner man naturligtvis bättre till vår verksamhet: Bokutgivning, Kaulskroniten, Resor, arrangemang i Konserthuset, filmvisningar, stadsvandringar m.m. Däremot vet man kanske inte vad vi gör i kommittén för stadsplane-, miljö- & byggnadsfrågor. Bakom detta något torra begrepp döljer sig föreningens själ och egentliga raison d'être.

När föreningen bildades 1945 var det i en reaktion mot det begynnande rivningsraseriet. Som "proteströrelse" var man i början inte så framgångsrik: Under åren som följde försvann Västerudd med teatern, flera vackra hus med pampiga fasader på Ronnebygatan ersattes av exteriört nakna varuhus där tidlöshet fick ge vika för den nya tidens smak. Med förändrade köpvanor fick Saluhallen förfalla och sedemera rivas. Ingen tänkte på att den kunde användas till annat eller att saluhallar åter skulle bli moderna vid seklets slut...

Med tiden har både makthavare och "vanligt folk" insett vilka värden som gått förlorade. Opinionsen har vänt och gjort museifolk och andra mer försiktiga. Karlskrona har kommit med på UNESCO:s lista över kulturellt världsarv. Även om det främst innefattar örlog, varv och anläggningar reflekteras glansen även av den övriga staden. Samtidigt vill det nya näringslivet med IT- och telecompengar ha större och mer ändamålsenliga lokaler vilket ställer stora krav på dem som bestämmer. Att som remissinstans och opinionsbildare alltid säga nej är enkelt: Om förändringen med tiden visat sig lyckad är det ingen som klagar, om det istället varit ett misslyckande kan man försvara sig med ett "vad va' de' vi sa'?"

Vill man bli tagen på allvar måste man bejaka goda förslag och väga nackdelar mot fördelarna, komma med egna alternativ, nyansera nejsägandet och aldrig vara förutsägbart negativ. Då har vi kraft bakom orden när vi vill stoppa oåterkallelig förstörelse!

Så har föreningen arbetat tidigare och kommer även fortsättningsvis under min ledning att arbeta. Att den här delen av verksamheten inte är så känd beror på det begränsade utrymmet i Kaulskroniten och på att massmedia bara tar upp byggnadsärenden och andra planfrågor om det är kopplat till motsättningar inom ett parti eller mellan de politiska blocken.

För att ge de intresserade möjlighet att ta del av vad vi tyckt, tänkte jag här återge hur vi yttrat oss i några ärenden:

Det ärende som massmedialt väckt störst uppmärksamhet under året är ett förslag från omsorgsnämnden att uppföra ett äldreboende på gamla simhallstomten. Det förutsatte en snabb ändring av gällande detaljplan och splittrade både socialdemokratien och pensionärsorganisationerna. Så här yttrade vi oss i en skrivelse daterad 1998-06-18:

Ändring av detaljplan för att möjliggöra äldreboende på Sparre 7

När Flottans simhall revs förlorade kvarteret ett hörn och den inramning av kaserngården som den och de övriga huskropparna utgjort. Föreningen Gamla Carlsrona har tidigare påpekat nödvändigheten av att sluta rummet genom att uppföra ett järnstaket i hörnet Drottninggatan/Östra Prinsgatan.

Vi ser det positiva i att uppföra en ny byggnad som fyller den lucka som simhallen lämnat. Dock anser vi att man måste se till hela kvarteret med dess öppna kaserngård och tunga militära arkitektur när man tar beslut om nybyggnation.

En byggnad som uppförs i kvarteret Sparre bör ha ett stramt formspråk för att passa överens med de övriga husen. Av de skisser som visats i förslaget verkar fasaden mot Östra Prinsgatan och gaveln mot Drottninggatan vara godtagbara. Möjligen kan gaveln ha för stora fönsterytor men den vetter inte mot kaserngården. Det gör däremot entrén med den inglasade balkongen. Det är svårt att bedöma av en skiss men det är troligt att de stora glasytorna kommer att dominera huset på ett sätt som inte passar in i miljön. Vid färgsättning av byggnaden måste färgskalan anpassas till kringliggande bebyggelse så att ett störigt intryck minskas.

Vi har inget att erinra om byggnadens höjd eller att den är längre än vad simhallen var. Ej heller mot takets utformning, förutsatt att det är ett "vanligt" tak och inte transparent för att möjliggöra drivhus på vinden.

Gaveln mot Oden är inte skissad i de utsända handlingarna men av texten och ritningen till souterrängvåningen att döma, kommer den att omges av terrass med grönområden. Det är tveksamt om det kan vara förenligt med Sparres kulturhistoriska värden.

Framför allt bör kaserngården förbli öppen och inte delas in i mindre sektioner eller förvandlas till park. Bilparkering bör få tillåtas men inte att gården asfalteras och förses med rutor och linjer. De pollare och kättingar som belamrar gården bör tas bort.

En kaserngård skall upplevas som stor, imponerande samt ödslig och inte göras mysig med hjälp av anakronistiska utsmyckningar. Att som i förslaget upplåta en yta mitt på kaserngården till en grön oas förtar drastiskt detta intryck av storslagenhet.

Det är en stor tillgång för Karlskrona att ha en så stor öppen yta så centralt på Trossö som Sparres gård. Det kan inte vara förnuftigt att avhända sig möjligheten

att nyttja den till mässor, konserter och andra evenemang för att tillgodose några äldre personers vilja att bo mitt i staden.

Förslaget om ett äldreboende på "Simhallstomten" har föranlett en intensiv debatt både i pressen och bland våra medlemmar. De argument **mot** att förlägga äldreboende på Sparre 7 som bl.a. framförts av Vincent Rundkvist är lika giltiga om det handlat om ett ordinärt bostadshus. Bortsett från våra fördomar om äldre vill även yngre ha solljus, tillgång till uterum eller balkong och kunna sova för öppet fönster på sommaren.

Övriga argument mot bostadsbebyggelse på Sparre 7 gäller mest buller; som trafikintensiteten på Drottninggatans södra del, som konserter och övande på Oden och ungdomar på väg till och från lokalen, som det taktfasta dunkandet från Friskis & Svettis eller Marinmusikkårens repetitioner.

Det har framlagts flera alternativa lokaliseringar av ett äldreboende; där kanske Gasverkstomten är den mest lämpliga. Även Västerudd och Styrmansgatan nedanför Emanuelskyrkan har angetts som intressanta förslag. Det finns måhända ingen optimal placering för ett äldreboende på Trossö, men ett kanske bortglömt alternativ är Strandgården med sin redan trevliga omgivning.

Föreningen Gamla Carlsrona tycker dessutom att det vore trevligt om man byggde nedanför Galgamarken på kv. Sågverket vid Blå Ports daghem. Där är man friare att bygga på höjden och att utforma en exteriör med balkonger.

Beaktande alla argument för/emot bostadsbebyggelse finner Föreningen Gamla Carlsrona ingen anledning att ändra gällande detaljplan (kontor, skola, idrott/fritid) för det kulturhistoriskt värdefulla kvarteret Sparre.

Vi fick som vi ville såtillvida att stadsplanen fortfarande gäller. Nu föreslås Strandgården istället. På Gasverkstomten tänker man sig ett hotellbygge och det kanske blir av... Vänsterpartiet har fört fram kv. Sågverket som sitt förslag.

Vad gäller Styrmansgatan nedanför Emanuelskyrkan så yttrade vi oss både om den och om den småhusbebyggelse som nyligen uppfördes på f.d. Dockeskolans gård (med adress Skomakaregatan) i april 1993, då vi var positiva till småhusen men negativa till att dölja berget nedanför kyrkan och att bygga slutna källarvåning med hög bröstningshöjd mot Dockegatan. Området är fortfarande orört.

Gräsvik är ett intressant område som föreningen lagt stor vikt vid. En anledning till det är vår kompetens på området, framför allt genom Stig Larson som i många år varit ett ankare i kommittén och ett stöd för mig personligen i ärenden som rör föreningen. Han har skrivit i boken "Campus Gräsvik" (redaktör: Nils G. Hansson) och jobbat på KA 2. Dessutom bor han på Västra Mark.

Redan i juni 1995 yttrade sig föreningen för att värna fr.a. f.d. kompaniofficersmässen, f.d. mekanikerskolan och Oscarstrappan med intilliggande sten signerad av Oscar II. Därefter har mycket hänt vilket kräver att detaljplanen ånyo ändras. 1998-09-24 yttrade vi oss så här:

Campus Gräsvik. Detaljplan för södra delen av fastigheten Grenadjären 1 & 2
Föreningen Gamla Carlskrona har beretts tillfälle att yttra sig i rubricerat ärende, vilket vi tackar för.

Gräsviks gamla regementsområde är på väg att bli ett av de hårdast exploaterade i Karlskrona. Anledningen till att området inte synes utgöra något riksintresse torde var tudelat. Dels avståndet från Trossö och dels den i området sedan flera år mycket stora omstruktureringen av den fysiska miljön.

När kommunen övertog Gräsviksområdet (f.d. KA2 Gräsvik) utgjorde det en intakt regementsmiljö av stort kulturhistoriskt värde, tillika var det ett av de vackrast belägna regementsområdena i Sverige. Sedan försvaret lämnade området har ett tiotal byggnader jämnats med marken medelst rivning och en byggnad förstörts av brand. Flera av dessa byggnader borde betraktats som kulturhistoriskt intressanta, framför allt **sjukhuset, handvapenverkstaden, biblioteksbyggnaden och plåtförrådet.**

Det aktuella detaljplanförslaget innebär, om vi läser skissen rätt, att ytterligare 7 (sju) byggnader raderas ut från det gamla regementsområdet. De rivningshotade byggnaderna är **stallet från 1903, marketenteribyggnaden från 1946, varmbadhuset från 1905, proviantmagasinet** som flyttades till området från Kronobergshed 1922, **källaren** som byggdes i början av 20-talet, **snickareverkstaden från 1906** samt en **förrådsbyggnad från 1914.**

Byggnaderna var för sig må kanske inte ha så stort kulturhistoriskt värde, men deras funktion i helheten bör inte föringas. De dominerande äldre byggnaderna på området får ett lägre kulturhistoriskt värde om fler av de kringliggande byggnaderna försvinner.

Vi är av den uppfattningen att av ovan uppräknade sju byggnader åtminstone stallet från 1903 (intill Kanslihuset) bör undantagas från rivning och åsättas ett formellt skydd inför framtiden. Proviantsmagasinet har också en mycket speciell karaktär. Byggnaden borde kunna flyttas en bit bort mot norr. Om detta är genomförbart bör även denna byggnad ges ett formellt skydd.

En förlängning av kanslibyggnaden kräver ett mycket känsligt förhållningssätt. Olämpligt utfört kan resultatet bli förödande. Därför måste Samhällsbyggnadsförvaltningen ställa höga krav på denna tillbyggnad.

Högskolan och IT-företagen är en viktig del av Karlskronas nuvarande och framtida utveckling. Frågan är om Gräsviksområdet räcker till för dessa verksamheter i framtiden. Vad händer med området och inte minst dess omgivningar om tio

år när området är rejält förtätat och fullbebyggt? Är då kringliggande grönområden och bostadsområden i fara? Hade det kanske inte varit bättre att från början förlägga dessa verksamheter till annan plats i kommunen? Framtida expansionsbehov kan kräva långt större markområden än vad Gräsviksområdet kan erbjuda. Vidare hade man sluppit kraftig byggnation i ett så strandnära läge. Dessutom hade den kulturhistoriskt känsliga miljön kunnat bevaras i en helt annan utsträckning.

Beträffande Campus Gräsvik i stort, ställer vi oss tveksamma till att större studentbostadshus uppförs i trä. Även om regelverket ånyo tillåter stora träkonstruktioner och även om dessa sektioneras utifrån moderna regler, bör brandsäkrare material vara att föredra.

Ärendet är inte avgjort än. I den senaste remissrundan har vi yttrat oss i skarpare ordalag och travesterat kommunens ordval. Bl.a.:

Tankegångarna i planförslaget talar sitt tydliga språk. Det som i framtiden kommer att finnas kvar av den äldre bebyggelsen blir i stora drag östra och norra kasernerna, samt troligtvis även ett tillbyggt och förvanskat kanslihus, allt i glada och klatschiga färger!

Dessa återstående fragment kommer inte momentant att ge känslan av områdets tidigare användning. Respekt för "Genius Loci", platsens ande kräver mer än så. De återstående fragmenten av det gamla regementet kommer momentant att visa att "i Karlskrona gör vi som vi vill" och att utvecklingen sker på bekostnad av kulturhistoriska värden.

Under året har vi även yttrat oss om fastigheten Nordstjärnan 32 (Mysingenhuset) där vi inte haft något att erinra i stort utan framhållit några smärre synpunkter som färgsättning av ett plank och skydd av den stenlagda gården. Vi är dessutom skeptiska till överbyggnad av Möllebacksgränden.

Tidigare har föreningen yttrat sig över kv Lindblad och Psilander (gamla verkstadsskolan/Ericsson), Barnrikehuset på Polhemsgatan, Stumholmen, Verkökryssat m.m. Hade jag haft mer utrymme skulle jag gärna redovisat vad vi sagt och hur det sedan blev, när vi lyckats och när vi inte blivit hörsammade, men det får bli i en senare Kaulskroniten.

Jag hoppas att ni tycker att vi lever upp till vårt uppdrag att (föreningens stadgar §1 mom. 2:) "*verka för att historiska och konstnärliga krav tillgodoses vid Karlskronas omdaning och utveckling*".

Däremot är vi sämre på att titta på bilder och framför allt på att visa dem för våra medlemmar (vilket också är vårt uppdrag). Lennart Kloog (min föregångare som ordförande i F.G.C.) har i flera år burit på drömmen om ett stadsmuseum; där man utöver de samlingar F.G.C. förfogar över även

kunde visa andra husvilla samlingar och bibliotek t.ex. Sven Greens skolboks-samling (som består av mycket mer än böcker!).

Därför lämnade vi in en motion till kommunfullmäktige för att aktualisera behovet. Till dess att denna Lennart Kloos dröm har blivit förverkligad är våra samlingar inte otillgängliga men man måste veta vad man vill se.

Besök gärna vår lokal på Borgmästaregatan 6! Vi har öppet varje onsdag kl 17–19. Föreningens tfn är 0455–101 90, 101 91. Mitt tfn (även fax) är 133 36 och min mobiltn 070-570 61 15.

Tillsammans skall vi värna Det Gamla Carlscrona!

Mats Mårtensson
Ordförande

Läst om Karlskrona

av Sten A. Petersson

Det är några år sedan vi hade denna spalt i bladet. I januari månad 1998 firade jag i stillhet, min 60-årsdag på Maderia. Då jag väl var hemkommen, kom min gamle vän, Bert Svanstein in till mig, på min arbetsplats (Bert var ordförande i styrelsen för Föreningen Gamla Carlscrona, då jag, årsmötet 1975, invaldes som ordinarie ledamot i densamma. Snart ett kvarts sekel sedan!) Bert uppvaktade mig, i efterskott, genom att överrätta sin då nyutkomna bok, "Sjuhalla förr och nu". Det var en kärkommen present för en gammal NTO-Scout, som har många lyckliga barn- och ungdomsminnen från Scoutstugan, just på Sjuhalla. Bokgåvan ger mig anledning öppna spalten, för en, av utrymmesskäl, mycket kortfattad och senkommen anmälan.

Boken är, även om man inte har anknytning till Sjuhalla, ett mycket läsvärt stycke lokalhistoria, och en värdefull dokumentation, som Bert skall ha all heder över, att ha räddat till eftervärlden.

Skriften är framtagen i samarbete med Sjuhalla intresseförenings studie-cirklar. Genom att omfattande studera lagfarter, har Bert funnit ca 700 fastighetsägare genom åren. Här beskrives, på ett mycket underhållande sätt, och med den värme för hembygdshistoria, som kännetecknar författaren, ett flertal personligheter från bygden.

Boken finns hos bokhandeln (ej hos Föreningen Gamla Carlscrona).

”Myggan” berömde Gamla Carlscrona

av Bert Svanstein

I slutet av 1970-talet utgavs genom Litteraturfrämjandet en bok, betitlad ”Från scen till cabaret”. Författare och berättare är välkände Uno ”Myggan” Ericson, som i slutkapitlet har rubricerat detsamma ”?Lind? från Karlskrona”.

På ett tjugotal sidor berör ”Myggan” den karlskronitiska världsartisten John Lind, vars hustru Stephanie Lindström han vid flera tillfällen besökte i hennes hem vid Sparrengatan. Bland annat omnämner han – imponerad – ”Tänk, att 1971 få sitta och tala med en dam som kunde berätta sånt här, en dam som känt Enrico Caruso (1873–1921), Charlie Chaplin (1889–1977), den tyske cabaretsångaren Otto Reutter (1870–1931), revykungen Florence Ziegfeldt (1869–1932), vaudevilleartisten Eddie Foy (1858–1928), som Bob Hope framställde på film, Cleó de Mérode (1856–1966), La Belle Otero (1868–1965). Jag kände mig överväldigad”.

”John Lind” utgavs som årsbok av Föreningen Gamla Carlscrona, och då detta hände under min ordförandetid i föreningen, vill jag gärna erinra om den entusiasmen med vilken Gun Wilstadius ”gick till verket” med den bokproduktionen. ”Myggan” hedrar i sin bok Gun Wilstadius, dels för hennes initiativ med utställningen på Museet om ”John Lind”, dels för hennes bok, som utgavs som årsbok 1973.

Han skriver vidare, ”jag tycker det hedrar en hembygdsförening att ägna en årsbok åt en varietéartist. Fler hembygdsföreningar borde följa. Varje stad har sin artist, mer eller mindre ryktbar. Själv har jag under åren efter mötet med Stepha Lind mer och mer kommit att betrakta det som då hände och sedan följde som det viktigaste, roligaste, det bästa som jag råkat ut för vid mina djupdykningar i nöjeshistoria. Att upptäcka en glömd svensk världsartist är något man inte gör varje dag, inte ens varje år eller decennium.

Men i Karlskrona har John Lind ännu inte fått sin egen plats i muséet. Det borde han få”. Föreningen Gamla Carlscrona har varit alert när det gäller bokutgivning.

När superlativa omdömen skymtar fram i externa bokverk, bör man ödmjukt uttrycka tacksamhet.

Sonneys orkester 50 år – några av många minnen!

Savoys festvåning. Arne Håkansson, Viking Bogren, Arne Jonasson, Alf Sigurdsson, Rune Pettersson, Ivan Wedeberg, Otto Lindskog och Fiddle Hallberg.

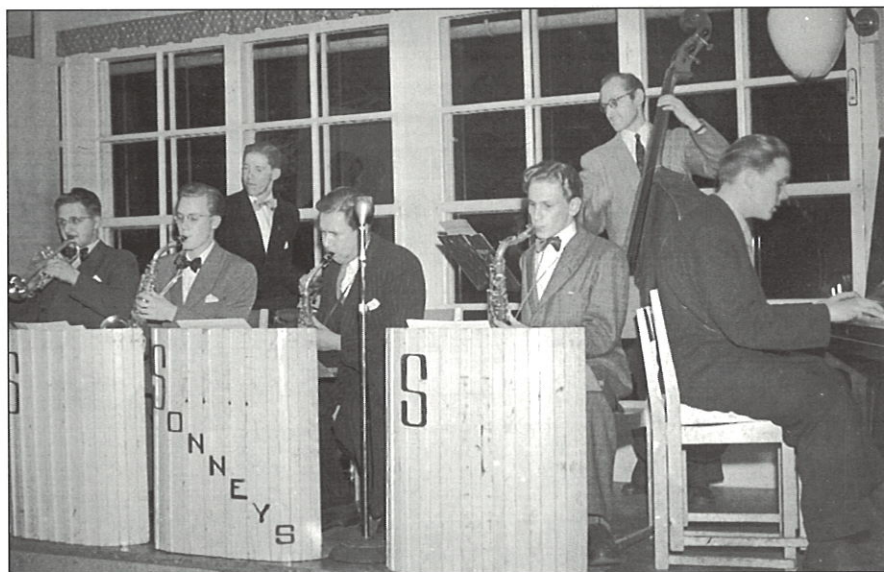
När vännen Göran Kockum kontaktade mig och bad mig nedteckna några av alla minnen från Sonneys tid förstod jag att det inte skulle bli en lätt uppgift.

Tiden går

Mina första egna musikaliska minnen sträcker sig ända tillbaka till 1943, då i läroverkets blåsorkester och några smågrupper i skolan med bl.a. Arne Jonasson, Carl-Magnus Leijonhielm och "Knoppen" Almqvist. Efter en tid jazzade vi på ungdomsklubbarna i stan men våra längtansfulla blickar gick mot danssalongen Savoy på Borgmästaregatan. Från gatan hörde man då Jolly Singers och Sonneys med flera.

Drömmen var då, att en gång få spela däruppe med "dom stora grabbar-na".

Att det senare skulle bli så, dessutom som kapellmästare, var vid den tiden en utopi.

Gräsvik, 6 januari 1950. Stig Essin, Olle Brining, Arne Håkansson, Ivan Wedeberg, Viking Bogren, Otto Lindskog och Arne Jonasson.

Första instrumentet

Jag minns att mina föräldrar helst såg att jag ägnade mig åt fiolspel och jag förärades en dylik. Vi blev aldrig vänner, fiolen och jag. Jag tror att jag började ta lektioner en tisdag och slutade spela en torsdag. I samma vecka!

Nej, det blev istället trummor för hela slanten, vilken för övrigt inte var så stor på den tiden.

Min första spelning med Sonneys ägde rum på Järnvallen i Kallinge, speltiden var tre timmar och gaget per man var 13.50.

Kapellmästare under min första tid i Sonneys var Otto Lindskog, som just tagit över efter Lennart Nerbe, för de flesta känd som "Stuffen". Han lämnade dock stan för ett arbete som musikdirektör i Avesta.

Vid årsskiftet 48-49 ville Otto lämna över ansvaret till mig som kapellmästare.

Jag gjorde vid den tiden lumpen vid KA2, men hade turen att ha befäl som kunde ordna ledighet och dessutom var intresserade av jazz och dansmusik.

Stort tack till Sture Lindberg med flera

Vi försökte alltid i Sonneys att vara ett svängigt dansband, vilket inte var svårt med killar som Rune Pettersson, Viking Bogren, Ivan Wedeborg, "Thott" Sigurdsson och Arne Jonasson. Detta var besätningen, när jag tog över!

Stuvning pågår på Savoys gård.

Dansrotundan -56. Fr.v. Inge, "Kirre", Arne, Gunnar Siljabloo, Lazy, Tage och Rune.

Min uppgift var att berätta minnen..... Ja, på den tiden åkte vi mestadels med ortens taxibilar. Instrumentväskor och andra tillbehör lastades i bagaget, men trummor och kontrabas surrades efter bästa förmåga på takräcket. Inget snack om orkesterbussar på den tiden!

På turné. Fr.v. Inge Bjarnelo, Bernt Petersson, "Kirre" Eriksson, Arne Håkansson, Rune Petersson och Lazy Walldén.

Sonneys storband (11 man). Dåtidens i särklass mest kända karlskronaorkester, drog överallt ungdomar till sig vid sina framträdanden.

Vi repeterade och förvarade våra instrument hos "Loffe" Svensson på Savoy, och utgick till våra spelningar därifrån. Vi åkte oftast Borgmästaregatan ner, men vid muséet kom vid ett tillfälle en bil med hög fart från så att säga fel håll.

1955 på Nalen: Tage, Inge, Arne och Rune.

Vår uppmärksamme chaufför tvärnitade, men det gjorde inte det dåligt fastsatta taksäckat, vilket fortsatte över motorhuvuven och därefter i gatan. Roligt minne idag, men visst uppstod först ett litet kaos, men hursomhelst, "the show must go on".

Orkestertävlingar

I början av 50-talet ställde vi upp i en amatörorkestertävling i Växjö. Den anordnades av den välrenommerade tidningen Orkesterjournalen.

Vid det tillfället var vi endast fem man, eftersom inga yrkesmusiker fick medverka.

Buss från stan med hängivna supportere, vilka naturligtvis utgjorde ett stort stöd för oss i bandet. Konkurrensen var hård med många orkestrar från hela södra Sverige, våra vildaste drömmar uppfylldes och vi belönades med en första plats.

Det fantastiska priset förde oss till finaltävling i Konserthuset i Stock-

På Nalen fr.v. Arne, Rune, Tage, Inge, "Kirre" och skyymd Lazy.

holm. Efter en mödosam tågresa med alla skrymmande instrument, trummor, bas m.m., nådde vi huvudstaden.

Tänk er vår lilla kvintett på denna stora scen, som i vanliga fall rymmer stora symfoniorkestrar...

Rune Öfvermans orkester segrade och alla vi andra kom på andra plats, bedömda av en jury med bland andra Putte Wickman.

Samarbetet med Charlie Norman

Vi hade förmånen att bli mer och mer populära och då vi vid ett tillfälle spelade i Lyckeby Idrottspark, (inneställe på den tiden, som låg ungefär där Konsum ligger idag) svarade Charlie Norman med trio för scenframträdandet.

Han blev mycket imponerad av vår orkester, och då Charlie varje vecka kåserade i Vecko-Revyn hamnade vi där med både en artikel och bilder.

Detta skulle givetvis marknadsföras och vi tryckte bland annat upp nya affischer med Charlies berömmande ord.

Lyckeby Idrottspark

PINGSTAFTON
KL. 20—24

dans

PINGSTDAGEN
KL. 20—24

SONNEYS

Ungdomens önskebass

PINGSTDAGEN kl. 21

COOL JAZZ — DIXIE
SWEET MUSIC

Bussar från Parkgatan hel- o. halvt. samt extrabuss mot Karlskrona efter dansens slut.

ACKE P. som även leder AMATÖRTÄVLAN till vilken anmälan göres pingst-afton.

Trevliga arrangemang.

VID OTJÄNLIG VÄDERLEK DANSA VI INOMHUS

NALEN

★ KARLSKRONA ★

DANS
8—2
JAM

band gästar Nalen. Sannolikt första gången i världshistorien. Dom ska lira lördag—söndag. Svartsvisit för Domnerus orkester, som blivit synnerligen populära gäster i Blekingemetropolen. Sonny's orkester — låter trevligt. Kommer till stan redan idag. Och misstar vi oss inte allt för mycket. Så dyker dom opp. Redan vid kvällens nattjam. Den hetsiga Harlemjazzen inleddes 11.20 av Dompans grabbar. Så går det slag i slag. Med Lasse Gullin. Och många andra berömda gäster. I den stil. Som blivit. Så över måttan populär. I cabareten klockan 10: Generalrepetition. För Finalen i Sängen om 1000 Bagis. Dom fyra finalisterna. Sjunger i samma ordning. Som i Stadshusfinalen i morgon lördag. Stora salen: Dans till Carl-Henriks Röda Banditer. Med Gunnar Nilsson. Domnerus orkester. Med Doris Steele. Musse. Bill å Bossar. Insläpp till 12. Och före 1/2 9, efter 11 biljetter billigast.

Han hjälpte även till så att vi fick gästspela på Nalen under ett veckoslut, något vi aldrig vågat drömma om. Topsy Lindblom var en tuff men korrekt direktör.

Inga höga gager, men många arbetsamma speltimmar.

Fredagskvällen började i lokalen Harlem, direkt efter Arne Domnerus framträdande, våra nerver var på helspänn. Dompans band åkte samma helg ner till Savoy i Karlskrona, men lämnade sin vokalist Doris Steele att sjunga med oss. En underbar sångerska, som vi tidigare jobbat med hemma.

WÄMÖPARKEN

Torsdagen den 24 juli kl. 20—24

Uppträdande av hela svenska folkets idol

”Snoddas”

Nordgren

Dans till SONNEYS FÖRNÄMA ORKESTER **Dans**

NÖJESFÄLT. SERVERING M. M.

Extraturer med buss från staden: Krooks hörna kl. 20, 20,30, 21, 21,30. Från Ronneby SJ:s bussar kl. 17,40 och 20. Återresa kl. 23,05. Från Jämjö kl. 18,30 och 20,50. Återresa kl. 23,05. Från Kestorp 19,40, återresa kl. 23,35. **Angslupsbolaget** från Sanda, Sturkö kl. 19,30, från Herrgårdsviken på Tjurkö kl. 19,45. Återresa efter kl. 11. Från Tallebyggan till Wämö efter behov. Till talrikt besök inbjudes alla.

Nya framgångar och flera jobb

Länge spelade Lazy Walldén, ”Kirre” Eriksson, Inge Bjarnelo och Tage Olsson med i bandet, bland annat under Nalenbesöket.

Flera andra kända och mycket duktiga medarbetare har varit Robert Sjölin och Olle Lind, som båda skrev många arrangemang för orkestern.

Andra medlemmar var Gunnar Lidberg, Bernt Pettersson, Håkan Elmqvist, Stig Nilsson, Bertil Stenholm, Arne Melin och på de senare åren Gunnar Thörnberg, Eskil Nyström, ”Masen” Johansson och säkert många fler under alla år.

Vokalister som Marianne Nilsson, Siv Gunér, Kerstin Håkansson och Titti Österström har vi också fått avnjuta under längre eller kortare perioder.

Marianne

Apropå Siv Gunér, minns jag att hon jobbade som lärarinna, med det egentliga namnet Gustavsson. Skolledningen tyckte emellertid inte det var lämpligt att hon var ute och sjöng med dansband om kvällarna, vilket gjorde att vi gav henne "artistnamnet" Gunér. Hon sjöng lika bra ändå, nästan bättre.

En annan känd musikprofil i landet, Leif Kronlund, gjorde sin rep.tjänst i Karlskrona och spelade tidvis piano med oss i Sonneys. Hans ordinarie orkester spelade på Skansen i Stockholm, men en helg hade de blivit dubbelbokade. Vad göra?

Vår orkester var bokad på Dansrotundan av Carl-Johan Eke-

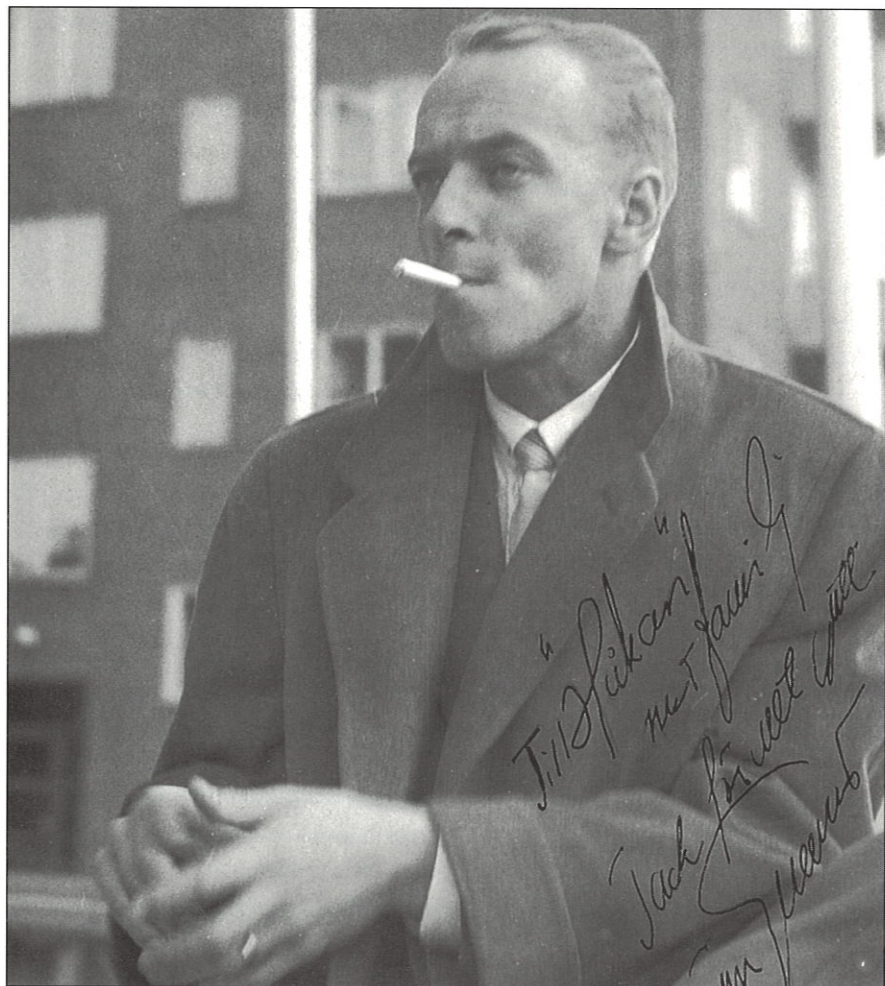
Rotundan 1959. Olle Lind, Rune Pettersson, Lazy Walldén, Bernt Pettersson och Gunnar Thörnberg. Sittande Marianne och kapellmästare Arne Håkansson.

Konserthuset på 60-talet. Vokalist Siv Gunér. Olle Lind, Eskil Nyström, Gunnar Thörnberg och Bertil Stenholm.

C:a 1960: Gunnar Lidberg, Inge Bjarnelo, Tage Olsson, Marianne, Lazy Walldén och Arne Håkansson.

Gunnar Siljabloo

lund, men han var bussig och löste oss från kontraktet och så blev för en kväll medlemmarna i Sonneys istället Leif Kronlunds orkester.

Vår pianist Lazy Walldén spelade för Leif på Skansen och Leif med oss i Uppsala. Succé både för oss och Lazy!

Vi spelade ofta på Luciakabareter och mannekänguppvisningar och jag minns särskilt vid ett tillfälle Modehuset Gunnar Hedbergs uppvisning på Konserthuset med bl.a. Miss Sweden 1952, Anita Ekberg.

En "tokig" karuselledare fick då för sig att jag skulle lära Anita spela trummor. Jo, jo, mycket att titta på, men resultatet av lektionen sisådär...

Modeuppvisning i Konserthuset

Söndagen den 30 mars kl. 15,30
av tio yrkesmannekånger med

Miss "World" Kicki Håkansson
och

Miss "Sweden" Anita Ekberg

i spetsen.

Ett antal barnmannekånger medverkar.

Conferencier: Lizzie Stein.

Vårens mode i dräkter, kappor och toppers
samt sommarens färgsprakande fritidskläder
för dam, backfisch och barn visas.

kläderna från

MODESALONGEN LIA

**Väskor och paraplyer från
FRÖLINGS**

Numrerade biljetter kan köpas
i vår kassa fr. o. m. måndagen
den 24 mars. Entré: parkett 2:50,
balkong 2:— . Behållningen över-
lämnas till radiohjälpn.

Musik av SONNEYS orkester.

På entrébiljetten utlottas 3 för-
näma vinster.

Hedbergs

för kvalitet i varje detalj.

Gästsolister

Bland gästsolister har vi bland annat haft förmånen att jobba med Hacke Björksten, Thootts Thieleman, Sandra Ward och kanske allra mest och helst med Gunnar "Siljabloo" Nilsson, våran absoluta favorit.

Gunnar spelade med oss från Club 54 i Malmö till de flesta parker i södra Sverige. Ett fenomen och en underbar kille som det verkligen svängde om.

Han var en trogen och ständigt återkommande gäst i min familj och när vi ibland kopplade av och Gunnar lirade ensam på sin klarinett blev det ofta ballader och stillsam musik. Han älskade att spela psalmen "Härlig är jorden", och visst är väl jorden härlig, men inte när nära och kära går bort i alltför tidig ålder. Gunnar var mitt i sitt liv och sin karriär när han gick bort.

Mörrums Folkets Park

Reservera

Lördagen den

3 sept.

kl. 20-00.30

till stora

Snoddas - galan

Scenframträdande av
hela Sveriges folksångare
Cösta (Snoddas) Nordgren
med dragspelaren *Evald Sonefors*

För dansmusiken svarar

Sonneys jättepopulära Nalenbass

Servering - Basaranordningar

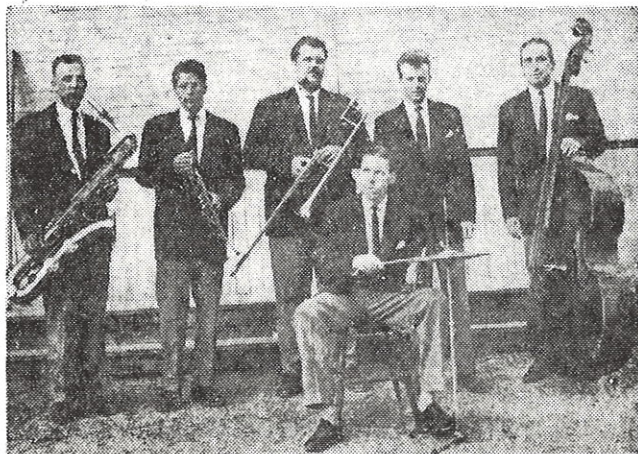
- *Obs! Utsträckt tid Obs!* -

B U S S A R avgår från Karlshamn kl. 19.30,
Asarum kl. 19.40, Svängsta 19.30.

Hem efter dansen slut.

Högadals I.S.

Det är stil över
Hollywood

— säger **SONNEYS** dansorkester

Kostymerna har just det lediga och eleganta
snitt som ungdomen gillar —

Den moderna ungdomen ekiperar sig hos

Herrmodehuset

Örnen
KARLSKRONA

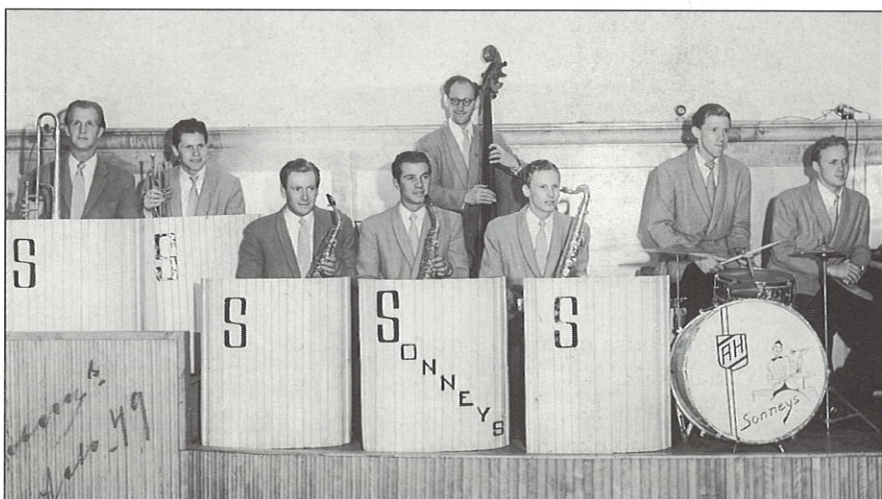
Repetition på Sparre inför "Beredskapsåren 39-45" i IOGT-NTO:s regi på Konserthuset - 92. Fr.v. Arne Håkansson, Eskil Nyström, Thott Sigurdsson, Kjell Okmark, Gunnar Thörnberg, "Masen" Jonasson och Ulf Sigurdsson.

Vi saknade honom mycket, likväl som alla andra fina killar som spelat med oss under åren och nu är borta. Jag tänker ofta på dem, och vem vet, kanske att de sitter tillsammans i någon himmel och "jammnar".

Åren går..... På senare tid har väl inte orkestern förekommit så mycket.

Invigningar och vissa jubileer, hos bland annat Boverket, men kanske mest av allt nostalgikvällar för Gamla Carlskrona och IOGT-NTO, har gjort att vi återsamlats.

Solisterna har vid dessa tillfällen bland andra varit Lily Berglund, Britt Damberg och givetvis Marianne.

Minnena är många, (en del kanske inte lämpar sig i tryck), men utrymmet är begränsat.

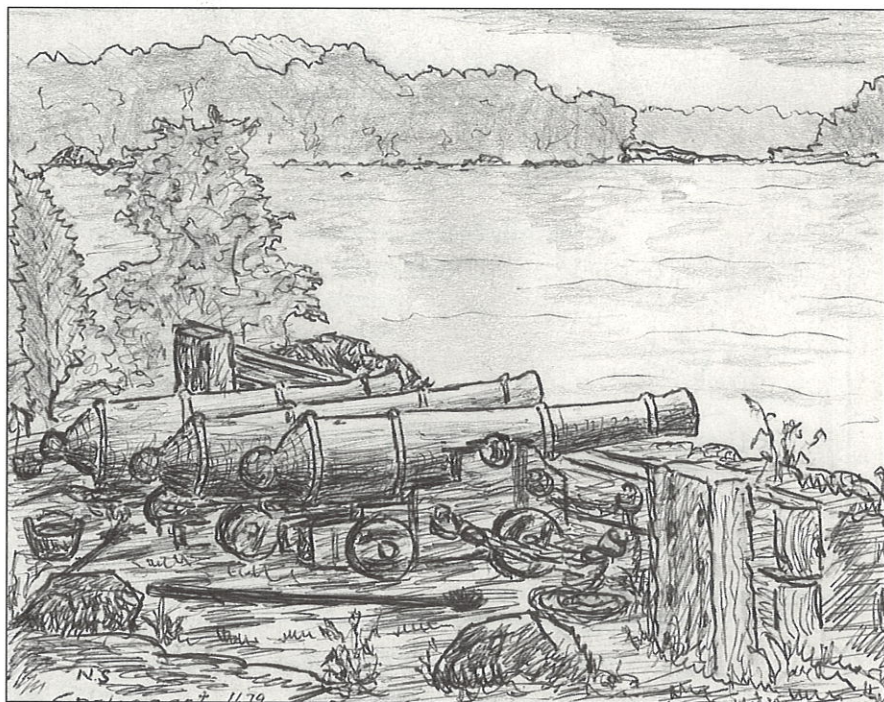
Vi har haft mycket roligt under alla åren, men det har samtidigt varit mycket jobbigt, inte minst för våra familjer.

Till sist stort tack och hälsning till alla musikanter, vokalister, festarrangörer och allra viktigast vår underbara publik genom alla år.

Keep Swinging!!

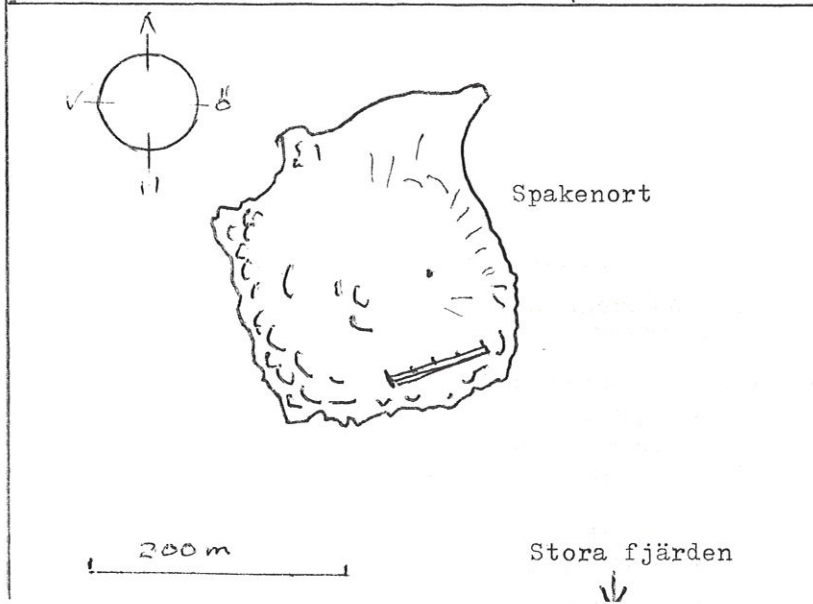
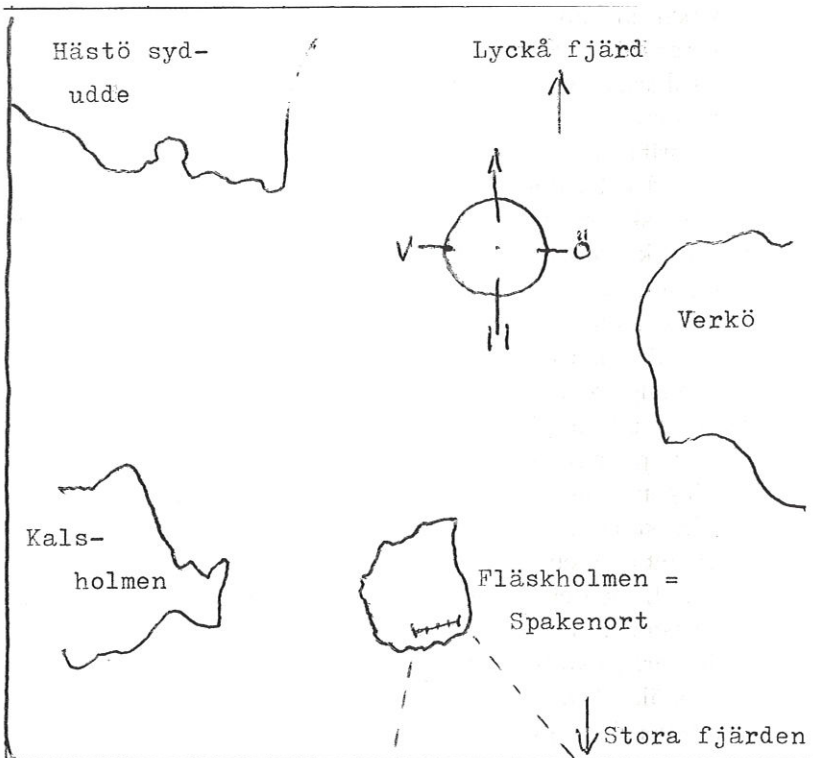
Arne "Sonney" Håkansson

Karlskronas första fasta befästning – eller?

I Lyckebyfjärdens södra mynnig ut mot stora fjärden ligger en liten bergig holme, som i dag kallas Fläskholmen. Den har inte alltid hetat så, och när jag av intresse besökte den, fann jag resterna av en gammal befästning på öns södra strand ett stycke upp från strandlinjen. Efter att ha skaffat fram en karta från 1600-talets slut såg jag att ön då hetat Spakenort, och där fanns även inritat ett bröstvärn, riktat ut mot fjärden i söder. Till och med skottfältet var inritat.

Vintrarna 1678 och 1679 var svenska flottan förlagd vid södra delen av Hästö. Danskarna hade varit besvärliga, och den svenske Karl XI hade förstått att flottans vanliga stationering i Stockholm, där den låg infrusen alldeles för lång tid, inte var tillfyllest. Rekognoscering i Blekinge pågick och örlogsstaden planerades. De vinterliggande segelfartygen hade ju sina egna kanonbatterier, men en fast pjäsplats på Spakenort vore ett gott försvar mot angrepp från sjösidan.

På c:a en och en halv meters höjd över vattnet fann jag de murkna resterna av ett bröstvärn jämte några stenar, som förmodligen legat mellan kanonerna. Balkarna, som varit mycket grova, låg i närmast öst-västlig riktning. Längden av värnet verkade ha medgivit plats för fyra pjäser. Dessa bör ha varit av de mest långskjutande som man då hade tillgång till.

En liten grund källa uppe på ön har säkert använts, och någon sorts förläggning eller skydd mot väder och vind har nog funnits. Några sådana rester har jag dock inte kunnat finna. Möjligen kan man vid en arkeologisk undersökning hitta stolphål eller gamla eldstäder.

Platsen för ett batteri var en strategiskt vald mellan Karlsholmen och Verkö, och kunde man bara hålla pjäserna med besättningar, vore det omöjligt för en angripare att taga sig in på Lyckå fjärd eller att med eget artilleri träffa de vinterupplagda fartygen.

Placeringen öppnar emellertid ett annat perspektiv.

Är befästningen av ännu äldre datum? Är den helt enkelt första linjen i försvaret av Lyckå stad, belägen halvannan distansminut norröver? Tog flottan helt enkelt över en redan befintlig batteriplats? Det vore intressant att få frågan löst, men en sak är tämligen säker: här har vi Karlskronas första fasta befästning till flottans försvar – ett kustartilleri i miniatyr. Skulle det emellertid vara så att Spakenort-batteriet emanerar från Lyckås tid, så är det hundra år äldre! Dessutom är det i så fall byggt av danskar till försvar för Lyckå mot svenska angrepp från sjösidan.

Nils Sandberg

Föreningen Gamla Carlsrona

Organisationsnummer 835000-3482

Postgiro 64 48 62-5

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsrona, Nr 1, 1999
14:e årgången. Upplaga 4.500 ex.

Föreningen Gamla Carlsrona, Borgmästaregatan 6, 371 31 Karlskrona

Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90

Redaktör:

Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningsskär, tfn: 0455-33 94 27

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Förr, nu och sedan

När Frasse o Klaura i stauden Kaulskrona
gick saj äut prästen, då baur Klaura ein krona
auv krösenris fläitad, kring barmen ein sjaul,
o Frasse, fråun värvet, greiat boustad meid saul.
Så hadde man eget att värna o bouna.

Nu Kenta o Mackan här i våuran Staud
di gaur ei te tjrkan. Giftn sei! Vaud?
Kenta han stemplar. Lillen e fem.
Sousialen betaular allting äut dem.
Dom ingåur som många i long, long, long raud.

O fyllet o knarket deit vällt in i Stauden.
m buset påu Stummis kan läisas i blauden.
Men BUN-nämndens stråukar slåur alla rekord.
Sällan man hört itt såu taskigt accord,
auv reformen såu stor, fast ingen vill hau den!

När adjunkten o lektorn här i våaur Staud,
sau leidas o äras auv baurnvårdars raud,
och alla skau verka uti olärd roll,
dåu e de ju klaurt att betygen blir noll.
Stråukbarnas framtid blir säkert eij glaud!

När dom som nu joubbar o skattar i Pinan
blir gamla o byts auv machiner ve linan,
vim präjsar väl dåu, såu att skatterna räcker
sousiaulgoubbars utlägg soum allting täcker?
Hand utan valk geir eij föda i tinan!

Nisse

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad

Ritad av Sten Ljungcrantz

Kaulskroniten

VÄLKOMNA TILL HÖSTENS OLIKA PROGRAM

Stadsvandring torsdagen den 16 september kl 16.00

Vi tittar på kronokvarnen, gamla staden, medeltida kyrkan
och promenerar längs ån. Ett samarrangemang med Lyckeby Gille.

Samling utanför Mariagården i parken.

Guide: Thor Widfelt.

FILMVISNING I SPARRESALEN

Tisdagen den 5 oktober kl 19.00

Anders Abrahamsson visar filmen om gamla firman **SVEA FORATO**.

Berättare: Nils-Harald Ottosson, Olofström

och Stig Larson, arkitekt, Karlskrona

FILMVISNING I SPARRESALEN

Måndagen den 6 december kl 19.00

Sverigevandraren Tommy Nilsson, Ronneby,
visar sin film **En resa i Sveriges trädgård**.

Servering i pausen.

Föreningen Gamla Carlscrona

Organisationsnummer 835000-3482

Postgiro 64 48 62-5

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlscrona, Nr 2, 1999
14:e årgången. Upplaga 4.500 ex.

Föreningen Gamla Carlscrona, Borgmästaregatan 6, 371 31 Karlskrona

Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90

Redaktör:

Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningsskär, tfn: 0455-33 94 27

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Redaktören har ordet!

Nu sjunger årtusendet på "sista versen" och det århundrade då Föreningen Gamla Carlscrona bildades är snart historia.

Historia i vetenskaplig mening, är ju det ögonblick som ligger bakom nuet och framtiden. Just detta år började med turbolens mellan två, nu avgångna, ledamöter i styrelsen, vilket gjorde årsmötet till en "skön historia", man helst vill glömma och lägga, just till historien! (Även om jag personligen, av årsmötet, erhöll en spontan och värmande applåd, för lojalitet mot föreningen, och som för mig innebär ett ljust minne av kvällen).

Förr upplevde man gärna att historien låg decennier tillbaka, men med dataålderns rasande utvecklingstakt märker man, att dagens unga ser 1970–80, ja till och med 1990-talets byggnation, människor och händelser som historia. Jag ser det därför positivt, att vi nu bildat en styrelse, där även några yngre människor ingår, som har ett modernt synsätt men ändå kulturhistoriskt intresse och engagemang – ledamöter som inte ens var födda, då jag tog ordinarie plats i föreningens styrelse. Vi möter också 2000-talet med ledamöter som besitter datakunskap och det är förhoppningen att vi inte bara skall vara landets största hembygdsförening, utan även en kompetent sådan. I den nya organisationen arbetar vi åter ideellt och har inte längre någon anställd ombudsman.

I all omställning kring årsmötet redovisades inte någon balansräkning och på begäran av flera av de närvarande redovisar jag en förenklad sådan här:

Föreningen Gamla Carlscrona

Balansräkning 1999–01–01

Tillgångar

<i>Kassa</i>	<i>2 667.00</i>
<i>Fören. Sparbanken</i>	<i>58 689.00</i>
<i>–"–, Robur</i>	<i>343 488.31</i>
<i>SHB Sv. aktiefonden</i>	<i>44 229.42</i>
<i>SHB Utl. aktiefonder</i>	<i>201 821.35</i>
<i>Summa tillgångar</i>	<i><u>650 895.08</u></i>

Skulder och eget kapital

<i>Kostnad för 1998</i>	<i>26 139.50</i>
<i>Eget kapital</i>	<i>624 755.58</i>
<i>Summa skulder o eget kap.</i>	<i><u>650 895.08</u></i>

Detta är också historia, en karlskronabild från omkring tiden då föreningen bildades. Norra kajen, som var ett litet paradisi i skymundan, för många småbåtsägare. Här är utfyllt i dag, och här går den nya infarten, Österleden fram. I bakgrunden känner vi igen fängelset (Vita Briggen) och övriga byggnader. Vid "Tallebryggan" ligger "Imperator" och godståget rullar in i det då livofyllda hamnområdet.

Detta år, 1999, började med känsla av stolthet över att vara född som "Kaulskronit"! Den 2/12 1998 hörde jag, inte utan tårar av glädjerörelse, att Karlskrona noterats på UNESCOs världsarvslista, (något som egentligen ter sig självklart, då man som jag, ser stadens vackra silhuett, varje dag den ljusa årstiden, från färjan, till och från Drottningsskär). Just kring senaste årsskiftet visades i TV, en serie om Ivar Kreuger. Välkommen in till oss på Gamla Carlskrona, onsdagar 17–19 (september–april) och se samlingen i vårt klenodskåp, som faktiskt är Ivar Kreugers gamla vinskåp! Tipsa gärna Dina vänner om detsamma och samtidigt om medlemskap i föreningen. Vi har inte riktigt nått fram till 5000 medlemmar ännu och det skulle vara roligt att få den femtusende medlemmen registrerad före millennieskiftet. Än finns tid, hjälp oss värva medlemmar till en stolt stads stolta hembygdsförening.

Vi lever i en omställningstid, större nu, än då industrialismen tog över efter jordbrukssamhället, vid förra sekelskiftet. Det är nu vi måste värna om vår stolta historia och göra vårt förflutna tillgängligt och levande för kommande generationer.

Det är nu vi styr in i 2000-talet och högteknologins värld med Kaulskroniten.

Eder

Sten A. Petersson

Mångårig ledamoten i styrelsen, författaren till populära årsböckerna "Lådan" och "Det gamla fotografiet", den senare föreningens "bestseller" genom åren, lämnade med årsmötet 1999 sitt uppdrag, p.g. av sjukdom. Inom styrelsen är Åke ööverträffad som vår klubbmästare och en härlig kamrat. Åkes stora intresse är trafiken, spårvägen som han tidigare dokumenterat i bladet, ångslupstrafiken och inte minst, som den lyckebybo han är, busstrafiken mellan Lyckeby och Karlskrona, vilken vännen Åke här dokumenterat.

Redaktören

Lyckeby trafikförening **av Åke Ulvesjö**

Lyckebyns närhet till Karlskrona gjorde samhörigheten allt mer påtaglig. Utvidgad byggnation förde orterna närmare varandra. Militärer som tjänstgjorde i Karlskrona bosatte sig i Lyckeby. De privilegerades med extra traktamenten då de bodde utanför stadskärnan. Detta fick till följd att anspråk ställdes på bättre kommunikationer mellan staden och Lyckeby. Framställningar gjordes till Östra Blekinge Järnväg om mer anpassbara och utökade turer med beröring till Lyckeby.

Skolungdomar som studerade i Karlskrona blev många gånger offer för de dåliga förbindelserna. Efter kl 18.30 fanns ingen möjlighet att taga sig från eller till Lyckeby med allmänna färdmedel.

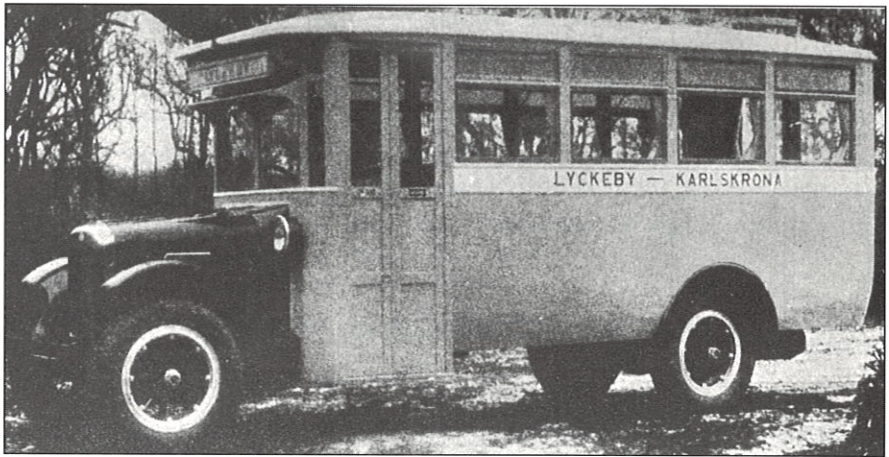
I december 1926 kallade Lyckeby Gille lyckebyborna till allmänt sammanträde i kommunikationsfrågan. Missnöjet med förbindelserna var stort. Varvsarbetarna i Lyckeby löste sitt problem med att inköpa en egen buss.

Båttrafiken till och från Lyckeby fungerade bra sommartid, men vintertid var båtarnas kamp i isen ovisst, med förseningar eller helt inställda turer långa perioder.

Trots dåliga kommunikationer var ändå många skeptiska till eget bussföretag.

Resultatet blev att en kommitté tillsattes med starka namn som Ruben, Andersson, Strömberg, Palez, Bergman och Aurén. Kommittén kontaktade de trafikföretag som redan låg till grund för lyckebytrafiken, men här blev det stopp. Ingen som helst förbättring angavs i sikte. Efter detta var enda utvägen att starta ett eget trafikföretag med busslinje Karlskrona–Lyckeby och åter. Nu ingångsattes försök att ordna teckning i andelsförening och detta utföll så positivt att beslut togs att kalla till ett allmänt möte 18 augusti 1927 i Gillesalen. Här framkom viktigheten med goda förbindelser till staden liksom att alltsammans var väl dristigt.

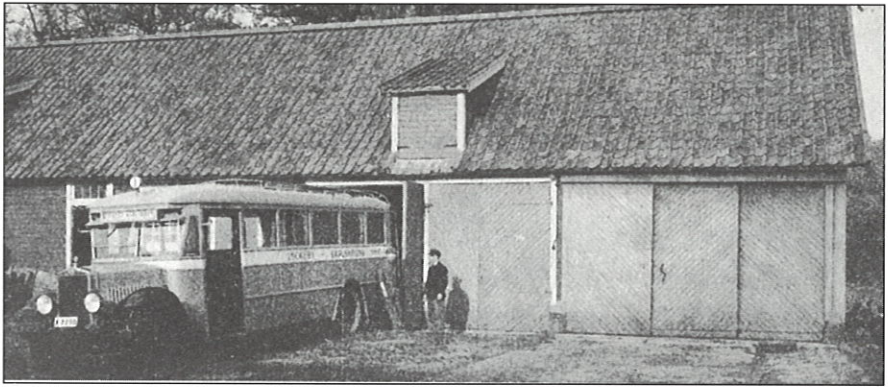
På mötet gavs tillfälle att teckna andelar i tänkt trafikföretag och efter

Föreningens första buss vid starten 10 december 1927. En International Harvester som inom ett år följdes av ytterligare tre likadana vagnar.

Utanför den första garagebyggnaden vid Lyckeby Gästgivaregård poserar personal och tre av de första bussarna.

Utanför gamla garagebyggnaden en av de större bussar av märket Scania Vabis som inköptes åren 1929–31.

detta kallades andelstecknarna till möte. Nu beslöts att bilda Lyckeby Trafikförening u.p.a. och en interimstyrelse bildades med följande personer: Hattfabrikör Joh. S. Andersson, ordförade. Agronom Edvard Ruben, vice ordförande. Tandläkare Axel Kjellberg, sekreterare. Övriga ledamöter: O.W. Strömberg, Anders Palez, Alfred Andersson och John Ljungdahl.

Denna styrelse erhöll nu i uppdrag att utarbeta stadgar och ordna med inköp av en första buss för linjetrafik. Ett nytt möte hölls redan den 27 oktober 1927. Nu var det dags att presentera ett av länsstyrelsen granskat förslag till stadgar för föreningen och utredning av bussköp. Samtidigt valdes presenterad interimstyrelse till ordinarie sådan. Poliskammaren i Karlskrona yttrade sig positivt till att busstrafik till och från Lyckeby var av behovet påkallat, vilket styrkte saken avsevärt.

Trafiken startar

Lördagen den 10 december 1927, klockan 05.50 på morgonen, startade Lyckeby Trafikförening sin första buss i linjetrafik. Bussen var helt "färsk", den hade levererats föregående dag. Detta blev en märkesdag för Lyckeby och dess invånare. Efter några veckors bussdrift levdes det högt på att Ångslupsbolagets båtar i trafik på Lyckeby måst upphöra på grund av ishinder. Nu var det pengar att tjäna för det nystartade bussbolaget. Bussturer utökades och omfattade nu 17 turer dagligen i vardera riktningen.

Under 1928 års första 21 trafikdagar befordrades inte mindre än 9375 passagerare. En månad efter starten sattes ytterligare en ny buss in i trafiken och den 5 november 1928 fanns fyra nya bussar i trafik med intervallsinköp. Långsäte ena sidan och tvärsäte andra sidan i bussarna gav en del

Typisk bild vid Trehöringen i Lyckeby. Lyckebybussen leder infarten före Östra Blekinge järnvägsbolags linjebuss med grönt midjebälte.

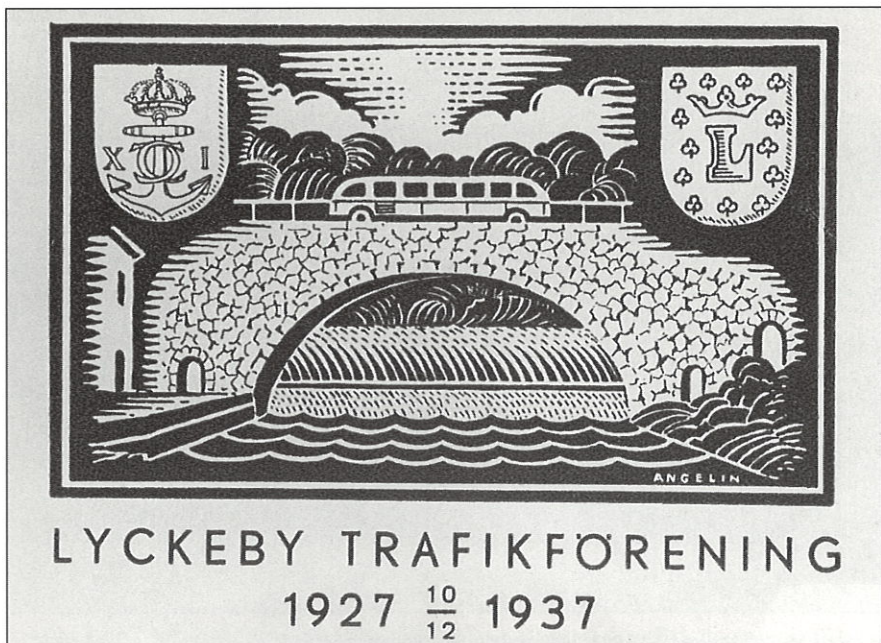

Föreningens nya garage och verkstadsbyggnad vid Lilla Beseboda som uppfördes 1930.

kollisioner mellan knän och säten, med vad gjorde det. Trafiken från och till hemtrakten var ett faktum.

Nya och större bussar beställs

Att förlänga bussar genom ihopfogning av rambalkar var ej tillåtet. Därför måste nya och större bussar beställas direkt från fabrik. Kontakt togs med

Omslag till bild och textfolder med gratisbiljett som gavs ut till föreningens 10-års jubileum 1937.

Scania-Vabis som Chassi och karosser från AB Hägglund & söner i Örn-sköldsvik. Två sådana bussar inköptes 1929 och 1930. En sådan vagn tog 40 passagerare och nu handlade det mest om tvärställda säten. Många var nu intresserade av att hänga med på lyckebylinjens triumfer och ville att linjen skulle sträckas ut till både Ramdala och Fjärdsjömåla. I båda fallen blev det inget av detta då lyckebyborna slog vakt om sin effektiva och inkomstbringande busslinje.

Mycket snö och trafikproblem

Vintrarna 1929 och 1931 blev snörika och satte trafikföreningen på prov, men den fina andan i Lyckeby gav kung Bore en match utan like i trafikhistorien. På vägsträckan måste ett omfattande snöskottnings- och plogarbete ställas i verket för att trafiken skulle kunna upprätthållas. Plogningen måste mestadels utföras nattetid för att få vägbanan körklar till nästa morgon. Med hästanspända plogar och bussar med frivilliga snöskottare gjorde man gemensam sak mot snömassorna. Som en nådagåva fanns nu de större bussarna som just levererats med kraftigare motorer. I åtskilliga timmar kämpade man sig igenom snömassorna vintern 1929 och det blev en repris

Särskilt igenkännande för Lyckebybussarna var gengasaggregat på släpvagn. Vid denna trafikföreståndare John Ljungdahl.

30-talsbussar och efterkrigsbussar vid garageplan.

Utanför garagebyggnad motorbuss från 1947 och släpbuss från 1952. Släpbussen är numera museiföremål vid Svenska Spårvägssällskapets anläggning i Malmköping.

vintern 1931. Det var som om en högre makt ville sätta lyckebyborna på prov, men dessa gav sig inte. På morgonen efter snöstormen hade lyckebyborna avgått med segern och trafiken fungerade med en viss försening, men vad gjorde väl det då viljan segrat.

Båttrafiken till Lyckeby kom aldrig tillbaka med någon reda. Försök gjordes men efterhand blev det bara sommartrafik och då det var marknadsdags.

Nämnas kan att lyckebybussarna under många svåra vintrar tog hand om järnvägens postbefordran, trots att dessa varit så uppstudsiga vid anhållandet av bättre trafikförbindelser tidigare. Lyckeby Trafikförening var det humanitära företaget som gav så mycket åt alla och fick beröm från alla.

Första garaget

För omvårdnad av bussparken hyrdes och ombyggdes ett före detta skjutsstall i gårdsbyggnad tillhörande Lyckeby Hotell och Gästgivaregård vid riksvägen i närheten av den välkända Ekbacken. Österut i byn hyrdes expeditionslokaler för trafikexpeditionsändamål då kontakten med passagerarna och fraktfirmorna var nog så viktigt. Snart var det dags att se sig om efter en modernare anläggning i kombination.

Ny trafikanläggning invigs 1930

Trafikföretaget köpte fastigheten Lilla Beseboda och uppförde här en ny vagnhall för 5 bussar och verkstadslokal som rymde en buss. Egentligen var detta för smått tilltaget från början, då fler större bussar anskaffades

Vid ändhållplats Parkgatan i väntan på biobesökare. Motorbuss med skymt av släpbuss, förare Birger Sandberg med sina två biljettpojkar. Det hände att ekipaget kunde vara fullastat med 150 passagerare efter biodags.

Föreningens sist inköpta buss av årsmodell 1962. Här vid ändhållplats Parkgatan med väntsal och kioskrörelse.

efterhand. Kring andra världskrigets början uppfördes ett stort garageskjul för gengasbränsle som tidvis och efter krigets slut kom att användas som bussgarage. De stora bussarna tog allt mer utrymme.

1937 firade Trafikföreningen 10-årsjubileum. Jubileumsdagen fick varje passagerare en bildbeskrivningsfolder över vagnparken och anläggningen i övrigt.

I kanten på denna folder fanns prefererad avrivningsbar biljett som gällde för en återresa just denna dag.

Andra världskriget blev en kamp även för Lyckeby Trafikförening. Nyförvärv av bussar var omöjligt. Det gällde att hålla i det man ägde och förvalta det till det bästa. Stränga restriktioner med indragna turer var vad som gällde. Däcksbrist i landet slog hårt mot den lilla gedigna trafikföreningen. Militären tog bussar i anspråk och även chaufförer, men som en liten ljusglimt i tillvaron var att det gavs dispens att gratis köra julottebesökare till Augerums och Lösens kyrkor. Endast 40% av förkrigstrafiken kunde köras på basis av bestämmelser. Efterhand övergick man till gengasdrift men fortfarande var det däcksbristen som avgjorde. Gengasdriften var unik, så tillvida, att aggregat medföljde som släpvagn. Detta innebar ett lättare sätt att fylla på gengasgrytan och även att kunna slagga ut utan att behöva stå och sniffa rakt över eldhärden.

Väntkurer uppfördes på de mest utnyttjade hållplatserna. 1937 hyrde föreningen in sig i fastigheten Parkgatan 5 vid Hoglands park, där kiosk byggdes samtidigt med inlämningstation för fraktgods. Nu uppgick passagerareantalet till 565.000 per år.

Under 30-talet inköptes 4 moderna bussar av bulldoggstyp. Motorn låg vid sidan om föraren som nu hade bättre sikt till gatan. Mitt emot föraren fanns ett för yngre passagerare attraktivt säte, som rymde några platser.

Unikt är att nämna att föreningen hade "hamstrat" smörjoljor så att det räckte under hela andra världskriget. Myndigheterna visste om innehavet, men på grund av sin välskötthet och lojala inställning, att ställa bussarna till samhällets förfogande i svåra tider, sågs allt med blida ögon.

Nya stora bussar och släpbussar

Inga nya vagnar hade tillförts vagnparken under kriget men då kriget var slut måste förnyelse komma till stånd. Leveranstiderna var långa. Nu gjorde släpbussen sitt intåg på Lyckebylinjen. Fyra nya stora bussar och tre släpvagnar ingick ganska snart i vagnparken. Motorbuss med släpvagn tog 119 passagerare men efter biodags från staden till Lyckeby plockades det någon gång in upp till 150 passagerare.

1956 köptes en släpvagn från Karlskrona stads trafikföretag. Den hade

stått outnyttjad en del år. Anledningen var att stadens busslinjer i de flesta fall saknade vändlingor men vid något tillfälle som 1:a maj och Barnens Dag kördes sådant ekipage som förstärkning på stadens spårvägslinje.

En bussagas slut

Ytterligare några motorbussar inköptes, en sista 1962. Den var något i turistiklass, men hädanefter behövdes inte dragkrok för släpvagn. Minskat passagerareantal på grund av den tilltagande bilismen!

Kalskronakommunalt intrång på linjen slog hårt och 1965 övertog Karlskrona stad lyckebytrafiken. Några av de nyare Lyckebybussarna lackerades om i blå färg och ingick i stadsbusstallet i de gamla spårvagnsstallarna vid Polhemsgatan. Ett lyckebyekipage med släpvagn skänktes till Svenska Spårvägssällskapetets museianläggning i Malmköping.

De äldsta vagnarna skrotades medan några kom att användas på Karlskronavarvet, där de blev rullande förråd vid dockor och kajplatser.

Gamla bilder och bussekipaget i Malmköping ger tröst i sagan om lyckebybussarna. Sagan har kanske inte ett så lyckligt slut, men vi skall veta, att Lyckebylinjen ståtade med Sveriges absolut billigaste biljettaxa, i stort jämförbart med halva priset, mot landet i övrigt.

Lyckebybussen

Nog minns jag Dig, Lyckebybuss på traden
Din färg var grå, ditt midjebälte vitt.
Du var en prydnad i Karlskrona, som var staden.
Vid Hoglands park, på gamla sjöbottenmaden,
var Din hållplats vid Parkgatans mitt.

1927 var året då Du begynte, och kom till.
Då sade lyckebyborna ifrån med besked.,
vi vill ha en busslinje till staden – vi vill,
satsa allt, och lite därtill.
Alla myndigheter sympatiserade och höll med.

Den kapitalstarke lyckebybon kröp fram så vuren,
servade pengar till trafikförening U.P.A.
Alla ville vara med på första turen,
ja, nu var nästan eden svuren,
nu tyckte alla, att allt var bra.

9 december 1927, första bussen kom i trafik,
en International Harvester med lång-korta bänkar
som stallades hos Lyckeby Hotell o fik.
Inom året fyra bussar, den gamla skjutsstationen var ej sig lik,
nu gällde det att på nybygge tänka.

Nytt garage och verkstad vid lilla Beseboda.
Ny busspark, nu var det Scania som gällde.
Nu var det många som berömde, tog till orda.
Lyckebyborna blev i sinnet smorda,
överväldigat så det nästan skrällde.

Gengastid och julottefrid på dispens,
i tid då däck var nästan Gudagåva.
Sådant privilegium knappast fanns,
att uppbringa någon annanstans.
Nu gällde att goda renomméer håva.

1965 blev Du till stadsbuss blå.
Detta sedan Du på linjen utslagen blivit.
Ändå tapper kamp vi hylla må,
vad Du utträttat knappast någon kan förstå.
Även dina fyra släpbussar historia skrivit.

Åke Ulvesjö

Bo Swahn

Arkitekten SAR Bo Swahn har avlidit. Han var på 60-talet ordförande i vår förening. Vi återger här Nils Abrahamsons tal vid minnesstunden över honom.

I tidningarnas minnesteckningar beskrivs Bo Swahns kulturella insatser både vad gäller arkitektur och litteratur. Alla kanske inte visste att Bo ritat radhusen på Björkholmen med sina historiska packhusgavlar (förebild Kalvhagens gamla lagerhusbyggnader), pumphuset vid Krutviken (med sitt "fredstak" som pendang till Mjölnaireholmens kruthus) och "oktogonalen" vid Fisktorget eller att han färgsatt vattentornet i Karlskrona och restaurerat många byggnader: Kungshuset, Palanderska och Flensburgska gårdarna samt Wämöparkens stugor och kvarteret Reval.

Han kunde med sina historiska kunskaper på ett pietetsfullt sätt anpassa ny bebyggelse till gammal. Även naturen var han mån om. När nya infarten hotade Vämöslättens existens förespråkade han i tidningsartiklar en annan lösning med en järnvägstunnel genom Bryggareberget och breddning av den gamla infarten. Tyvärr gick inte förstörelsen på Wämö att hejda.

Det var ett givande nöje att promenera längs Ronnebygatan i Bo Swahns sällskap och lyssna till hans beskrivningar av husen och deras arkitektur. Ett namn som ofta nämndes var August Strehlenert, sekelskiftsarkitekten, som Bo uppskattade. Strehlenert hade också varit ägare till Swahnska gården (ateljé på östra Prinsgatan), (10:e kv nr 11), och ritat och bebott det vackra sommarstället Warstillan på Knösö, utfört i nationalromantisk stil med fornnordisk utstyrelse som drakar etc. Denna idyll har nu varit i familjen Swahns ägo i närmare 60 år.

Bo Swahns kunskaper som arkitekt har varit av stort värde i hans historiska litteratur om Karlskrona. Chefredaktören Lennart Hjelmstedt, Ble-

kinge läns tidning, skrev i dess nekrolog: "Bo Swahn hade bred kunskap, lätthet i språket, hans texter blev lärd underhållning". – Ett 15-tal böcker utkom, som bl a handlade om olika stadsdelar och byggnader: En liten skrift om Blekinge, Turistvägar i Blekinge, Om hus och människor i Karlskrona, Stumholmen i Karlskrona, Örlogsvarvet i Karlskrona, Stortorget i Karlskrona, Fredrikskyrkan, Rättigska huset och Kungshuset. På Natur och Kulturs förlag utgav han Sveriges landskap – Blekinge. På Winbergs kom I våra kvarter – Karlskrona på 50-talet.

Bo Swahn var 1970 medlem av kommittén för bebyggelseinventering i Karlskrona och skrev i anslutning härtill en uppsats med titeln Karlskrona, en stadsbyggnadshistorisk översikt.

Den sista utgåvan blev en biografi över fadern, Sven-Öjvind. Boken utkom 1997 till 100-årsminnet av författarens födelse. En omfattande bibliografi var också under arbete. I en berömmade recension i Svenska Dagbladet skrev författaren Tommy Olofsson bl a att det låg honom närmare om hjärtat att läsa om Sven-Öjvind Swahns än Bertolt Brechts 100-årsjubileum; denna jämförelse roade Bo mycket.

Under det sista året upptogs hans tid av redaktörsskapet för Marinmusei årsbok med titeln "Karlskrona – ett världsarv", i vilken han själv skrev de omfattande kapitlen om Stortorget, Stumholmen och Örlogsvarvet. Boken, som hann färdigställas i juni d å, fick goda recensioner både i lokal- och rikspress. Härutöver har Bo under årens lopp skrivit många tidningsartiklar om stadens arkitektur och i byggnads- och planfrågor. I de sistnämnda fallen har han ofta fått försvara Länsstyrelsens beslut, vilket inte alltid varit så lätt.

Som vän och tryckare av så gott som alla Bo Swahns böcker kändes det vemodigt att i dag hissa flaggan på halv stång vid tryckeriet. Liksom sin far var han en trogen besökare på officinen för att följa arbetets gång och lämna sina synpunkter, icke minst på typografien. Ibland illustrerade han böckerna med egna teckningar, ritade titelsidor, omslag eller anfangar.

Bosses kärlek till hemstaden var genuint äkta både vad gäller stadsmiljön och modersmålet, "enkannerligen björkholmskan":

"Jaug seiglat ront i verlden
och vatt i månget lann
men allri nåura strender
mitt hjerta satt i brann
såu sjudande och heftit
och meid såu miekti glöyd
som du min staud Kaulskrona
du svienska flottans stöyd. Si!"

(Björkholmsballader, Sven-Öjvind Swahn)

Sommarsöndagar på 20-talet

av Astrid Alm

Vår far, Fritz Linnander, var kamrer vid Lifränteanstalten som höll öppet 9–2. Vår mor var hemmafru som många mammor på den tiden. Men en lön räckte inte långt när fyra barn skulle ha mat och kläder och skolor: flickskola eller läroverk och ev. vidare studier. Liksom andra pappor i hans situation måste far skaffa extrainkomster. Det blev auktionskammaren och pantlåneinrättningen, "banken vid Stenbergsgård". Dessutom skötte han ränskaperna åt flera av den tidens välgörenhetsinrättningar, Mjölkdroppen, Barnbispisningen, Skollovskolonierna. Tur att de fanns men synd att de behövdes, brukar man säga. Far kom sällan hem före kl. 9 på kvällen, och lördagarna var ju också arbetsdag då. Men på söndagarna ville han vara tillsammans med sin familj.

Under åren 1925–29, när jag var 6 till 10 år, tyckte jag att det var roligt att få följa med far på promenad, vackra söndagsförmiddagar. Men de äldre syskonen var hellre tillsammans med sina jämnåriga då.

I Wämöparken

Minst en gång varje sommar brukade vi gå till Wämöparken. Då hade far på sig bästa sommarkostymen och ljusgrå hatt och käppen med silver på kryckan. Jag hade ljus sommarkappa över bomullsklänningen och liten vit hatt som var köpt hos systrarna Nyström på Hantverkargatan. Vita halvstrumpor och slejfskor som klämde på tårna.

Vi gick nerför Kronobergsbacken och framåt Valhallavägen. Ofta steg det av en massa människor från spårvagnen vid ändpunkten. De skulle till lasarettet eller till kyrkogården eller till Wämöparken som vi, eller ända ut mot Sunna i det vackra vädret. Nu gällde det för mig att vara uppmärksam, för far kände "alla människor". Så fort han höjde armen för att lyfta på hatten, gjorde jag en liten knix.

Så gick vi över järnvägen och fram mot den vackra kanstanjeallén vid kyrkogården, som fortsatte som en smal gångväg mot Krutviken. Det var Nedre vägen, men vi brukade ta Övre vägen, som nu har slukats upp av lasarettområdet. Den var mycket stenig och gick först brant upp och sedan lika brant ner mot väderkvarnen. Under snövintrar var det en omtyckt skidterräng.

Nu tittade vi på hällarna som slipats av inlandsisen, på väderkvarnen och skvaltkvarnen. Om Lars-Petterstugan var öppen, gjorde vi ett besök där. Far brukade berätta att en gång hade det spelats sommarteatrar på

Skåningaslätten, Värmlänningarna. När Anna skulle dränka sig i forsen, fick hon gå ut i det höga gräset bakom Lars-Petter stugan.

Vi fortsatte till höger upp till Utsiktstornet, där man såg långt ut över fjärdarna. Vidare nerför backen till grottan där Dacke hade bott, eller var det kanske en snapphane? Vi kom ner vid kaffestugan, där bysten av Quiding sattes upp 1929. Det var han som skapat Vämöparken.

En gång mötte jag gubben Quiding livslevande, det var väl 1924 eller 25. Jag hade fått följa med mina systrar, och vi hade varit uppåt Utsiktstornet och plockat en bukett av tandrot. Det är en vacker, ljuslila blomma, ganska vanlig. Då kom en herre emot vid stugorna. "Gubben Quiding", viskade min syster. Han såg mäktiga förgrymmad ut. "Här får ni inte plocka blommor, det är naturreservat", sa han.

Far och jag fortsatte fram mot Krutviken, "Skivet". "Är du törstig", frågade han. Klart att jag var törstig! Vi gick in och beställde. Sen gick vi ut på terrassen och satte oss vid ett av de vitmålade järnborden, på de förfärligt obekväma stolarna. En uppasserska i vit mössa och förkläde kom med en sockerdricka och ett glas på en bricka. Sen satt vi där och njöt, far av den vackra utsikten och jag av sockerdrickan.

Hem gick vi på nedre vägen. När vi kom fram till kyrkogårdsmuren, hjälpte far mig att klättra upp. Muren var byggd av lösa stenar, men så bred och välgjord att jag gick bekvämt där uppe.

Vi kom hem lagom till söndagsmiddagen. På sommaren var det ofta kyckling – vi hade egna höns. Men då åt jag bara sås och potatis.

Andra utflyktsmål

En kortare tur gick över backarna i V. Mark, till Studentgatan och över järnvägen och förbi Walls brunn. Vi rundade trädgårdsmästeriet och korsade landsvägen, den som heter Gamla Infartsvägen nu. Där gick en gångväg upp genom granskogen och fram till "Fästningen". Det var en anläggning från första världskriget. Den var omgiven av taggtrådsstängsel och på grinden satt en skylt: Fridlyst område. Vite kr 100. Vi gick omkring en stund där uppe mellan lasaretsområdet och Vämöparken. Det var en vacker, orörd natur, mest flatberg med små dalar och skrevor där det växte nyponbuskar och enar, skogslind och bergesk. I augusti kunde man hitta kantareller. Men helst gick vi dit på försommaren, då fjällnejlikan blommade. Det var en sällsynt växt som dröjt sig kvar sedan istiden. Den fick man absolut inte plocka. – Stigen fortsatte nerför berget till Övre Vämövägen.

Någon gång for vi till Nättraby. Då tog vi spårvagnen till Krooks hörna, i korsningen Landbrogatan–Ronnebygatan. Sen gick vi ner till Borgmästar-kajen och ombord på Axel eller Vrängö. Det var alltid mycket folk på båten,

men de flesta gick av redan vid Dragsö. Sen la båten till vid Sjuhalla och Orrekulle. Roligast var det att se hur svallvågorna steg upp i pålskoningen, när vi kom in i Nättrabyån. Vi gick runt lite grann i Nättraby och besåg Vitus Anderssons grav. Sen for vi hem med nästa båt. Det var en ganska långtråkig resa för en liten flicka.

Ibland skulle vi göra ett besök på Blekinge museum. Då steg vi av spårvagnen just vid museet, i korsningen Borgmästargatan-V Prinsgatan. Far var medlem i Blekinge hembygdsförbund (årsavgift kr 3:00) och hade då fritt inträde. Far ville att jag skulle se på stenyxor och sånt, men jag ville bara gå upp på övervåningen. Där fanns ett dockskåp som jag kunde titta på så länge som helst.

Gustaf Quiding hade varit museets första intendent. Far brukade berätta en anekdot om honom. En gång satte han en naken Venus i fönstret mot gatan. "Bäste bror", sade prosten Phil, "tag bort det där föremålet! Det kan lända ungdomen till förförelse". Vad Quiding svarade, förmåler inte historien. Men han tog in sin Venus, satte på henne en klänning av hopnålade pappersark och satte tillbaka henne i fönstret. – I Blekingeboken 1949, kapitlet De gamla herrarna, berättar G. Södöö samma historia fast med andra detaljer och utan prosten Pihl.

Far och jag brukade sedan gå en sväng neråt Alamedan och hälsa på Gubben Rosenbom, och så vidare till "den gamla gården", fars barndomshem Ostermansgränd 4. Den var såld till främlingar, men annars var allt sig likt i Kalvhagen – ännu några år. – Sen gick vi ner till Skeppsbron och tog Vämöbåten över till Saltsjöbadsbryggan, och så gick vi hem längs stranden och förbi kyrkogården.

Lite historia och geografi

Far var mycket intresserad av Karlskronas historia och äldre geografi. Han berättade gärna och jag hörde gärna på. Han kom mycket väl ihåg den stora branden 1887 – han var född 1874. Men annars var det mest om hur staden vuxit genom landhöjning och utfyllnad. Att Hoglands park varit en havsvik, det kunde man knappt tro. Men det var lätt att se att V. Mark bestått av flera öar, och likaså Hästö. Och att Sunna kanal varit ett sund, och då var Vämö verkligen en ö. Men varför hette det yttre och inre Vämö? Jo, det hade gått ett sund från Kyrkogårdsviken, förbi kyrkogården, i järnvägens riktning och ut i Sunnaviken.

Vi gick ganska ofta upp till Vattentornet, och på vägen dit brukade vi titta efter det där sundet. Vid Vattentornet fanns många promenadstigar, de flesta steniga och branta. Utsikten var ganska olik mot nu. Muddret har blivit oljehamn, och nya infartsvägen går fram där Slakthuset låg. Överallt

syns nya höghus, men inåt land är det mycket mera skog nu. Förr kunde man se två kyrkor, jag tror att det var Augerums och Rödebys.

Sen brukade vi fortsätta ut mot fyren, ute på Bryggarberget, och där letade vi upp pestkyrkogården. Fars morfar, timmermannen Peter Lundgren, hade berättat om den. Hur pestliken fördes över fjärden i öppna prämar och grävdes ner i en massgrav.

Men barnslig brist på logik trodde jag att pesten var digerdöden på 1300-talet, fast jag mycket väl visste att Karlskrona grundlagts 1680 och hört berättelsen om Vitus Andersson och Karl den XI innan jag kunde tala rent.

Barnhemmet

Till fars uppdrag hörde att granska räkenskaperna för Karlskrona barnhem för flickor, det som låg vid Blåport. Någon gång om sommaren fick jag följa med honom dit. Då åkte vi spårvagn till Kakelfabriken och gick sen mot Blåport och uppför backen, in genom järngrinden och på grusgången mellan yviga prydnadsbuskar. Barnhemmet var ett gult, reveterat tvåvåningshus. Vi gick förbi "finvägen" med förstukvisten och runt till stora dörren mot norr. Men innan vi var framme, flög dörren upp. "Kamrern! Kamrern kommer, och Astrid är med!" Ut rusade fler flickor i min egen ålder. Far fortsatte in till föreståndarinnan, fröken Persson, men vi barn sprang ner på lekplatsen. Där fanns en stor gunga, "en dubbel soffgunga". Vi klängde upp, några satt och andra stod, och så turades vi om att puffa på. När det inte var roligt längre lekte vi gömme eller datten.

Lekplatsen var en stor grusplan, och så fanns det en nyttoträdgård, men resten av den stora tomten var natur, mest berg och tallar. Runt omkring gick ett högt nät.

Det var ju trevligt att känna sig så välkommen, och jag inbillade mig att ett barnhem var något romantiskt, som i mina systrars flickböcker, kanske var flickorna hittebarn! Men så var det inte allts, sa far. De flesta hade föräldrar som av någon anledning inte kunde ta hand om dem. Kanske föräldrarna vårdades på Fur för lungsot, som var så vanligt då.

Jag tror att flickorna hade det bra. Fröken Persson var "sträng men rättvis", men ändå tyckte jag synd om dem. De var ju instängda bakom nätet!

Alltför snart kom far ut på trappan, fortfarande i allvarligt samtal med fr. Persson.

Vi gick hem under järnvägsviadukten och på lilla vägen. Jag har berättat om den i Kaulskroniten nr 2, 1995. I dagsljus, i sällskap med far, var den inte otäck alls. Och förresten! Det mystiska huset utan fönster var inget uthus utan ett bostadshus som vette in mot trädgårdsmästeriet. Det har en vänlig dam ringt och berättat om. Hon växte upp där.

Vår blekingseka

Men det roligaste på hela sommaren var att fara på utfärd med vår båt. Det var en 14 fots blekingseka, och den var fars ögonsten. Under vintern låg den i en grandunge vid Hästabadet, upplagd på ett par bockar och täckt av en presenning. Den var nog fastlåst med kätting och hänglås.

Varje vår skulle den skrapas och målas och fernissas, och då blev man ditkommenderad att stå och vifta med en björkruska, för myggen blev som galna av färglukten.

Sen drogs den ner i vattnet på rullar, och så skulle den ros bort till Granholmssundet – sundet mellan Stora Andön och fastlandet. Tidigare hade far haft båten vid stenbryggan intill Knektabadet, men då hade någon tjuvlånat den. I Granholmssundet fick den vara i fred. Den låg förtöjd vid en enkel brygga och dessutom fastlåst vid en ring i berget. Bryggan är borta sedan länge, men järnringen finns ännu kvar.

Flera somrar kom vår moster Ellen – från Stockholm! – och hälsade på under sin semester. Då gjorde vi alltid en tur med båten, en söndag med vackert väder och lagom vind.

Förberedelserna började på lördagen. Maten skulle lagas, det brukade vara köttbullar eller kåldolmar. Och så blev jag skickad till Thornströms hembageri för att köpa kaffebröd. Moster Ellen bjöd. Jungfrun fick ta ut sin lediga söndag och for hem på kvällen.

På 20-talet kunde inte båten rymma oss alla, men systrarna stannade lika gärna hemma. Storebror Sven fick stiga upp tidigt och gå med årorna på axlarna över berg och backar till Granholmssundet. Sen rodde han fram båten till Knektabadet, och så gick han och mötte oss.

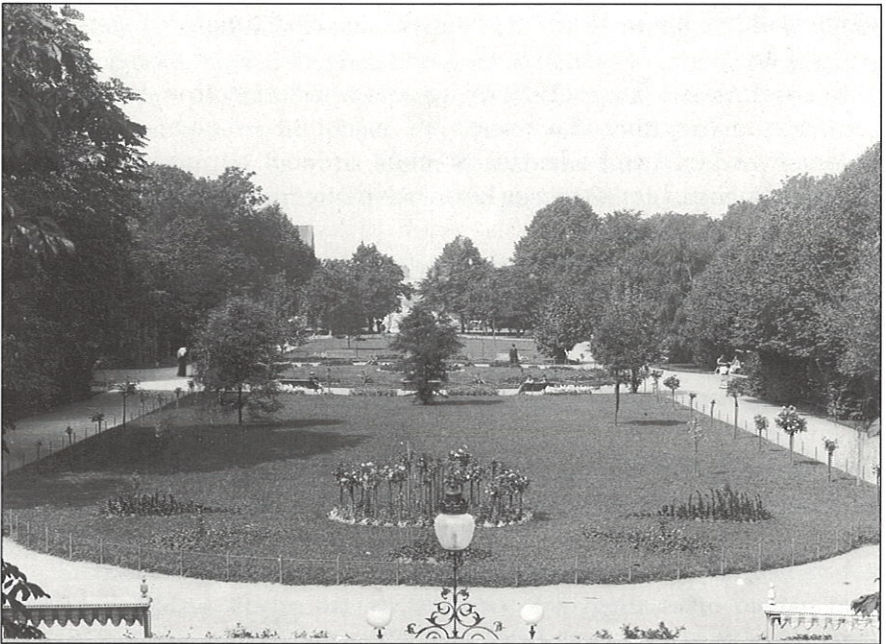
Där kom vi nu, också över berg och backar, med hela utrustningen. Systrarna hjälpte till att bära. Maten, en flaska med kaffevatten, stekplåt potatiskastrull, kaffepanna. Tallrikar, kaffekoppar, glas och bestick. Filtar. Lite badgrejor. Svens metspö och maskburken. Far bar masten med seglen.

Så skulle alltihop stivas in, masten sattes upp, och vi klev ombord. Far satt i aktern vid rodret, Sven skötte focken och mor och moster Ellen satt på en smal bräda mitt i båten. Själv fick jag krypa fram i fören. Vårt mål var någon av Andöarna eller Lilla Sverige = Ljungskär. Längst ut på fjärden syntes några segel, och någonstans smattrade en aktersnurra. Annars var vi ensamma på sjön.

Till Ljungskär kom vi oftast med ett enda slag, och likaså till Granholmssundet. Men genom sundet fick Sven ta till årorna. Alla var simkunniga utom jag, men fullt påklädda och naturligtvis utan livbälte. Båten låg djupt, men vi hade aldrig några olyckstillbud.

Utsikt från vattentornet.

Hoglands Park.

När vi närmade oss land, skulle jag hålla utkik. Vattnet var genomskinligt klart och tångskogen vajade med stora blanka blåsor. "Sten i babord," eller "Sten i styrbord", skulle jag skrika. Men jag kunde aldrig lära mig vilket som var vilket, så jag fick peka i stället. Annars skrek jag: "Här är det fritt!" då svarade far: "Är det fritt, så är det väl."

Så gick vi i land, inte utan besvär, för alla hade ju skorna på. Masten togs ner, och båten förtöjdes, och det var ett helt konststycke. För tänk om den slet sig! Nu fick Sven och jag gå och leta ihop pinnar till potatiskoket. Sen gick vi och utforskade ön, klättrade i träd och upp på alla stora stenar. Solbad var inte uppfunnet än, men vi badade fötterna och fiskade lite med Svens metspö. Kanske att vi fick några abborrpinnar. Och så tog moster Ellen kort med sin fina kamera och pekade ut för oss hur underbart vackert det var i Karlskrona skärgård.

Vi hann också med en roddtur. Alla karlskronaflickor måste kunna ro! Sven och jag hade var sin åra. Fast det gick inte så bra för mig förrän jag var betydligt äldre.

Framåt eftermiddagen, efter mat och kaffe, blev det dags att fara hem igen. Vi fick göra ett par slag, först mot Långö och sen mot Studentviken. Och när vi gått iland, skulle alla pinalerna släpas hem igen. Och till sist skulle Sven ro bort båten till Granholmssundet och traska hem med årona i sommarskymningen.

Karlskrona år 1900

Några karlskronavyer från förra sekelskiftet presenterade av Sten A. Petersson.

År 1900 levde Oskuldsplan upp till sitt "smeknamn" som park mer än den rätta benämningen Chapmansplan. Namnet lär enligt traditionen uppkommit då mer än en flicka förlorat sin oskuld inne bland träden i denna park, där ett sund tidigare delat stora och lilla Björkholmen. Bebyggelsen på lilla Björkholmen, i dag helt borta, ser man här i kvarteren till höger om parken. Uppe på stora Björkholmen syns klockstapeln som användes till att kalla varvsarbetarna till jobbet. På vänster sida intill parken skymtar ett mörkt hus som lär ha varit Matts Rosenboms hus (Gubben Rosenbom, fattigbössan vid Amiralitetskyrkan känd genom Selma Lagerlöfs roman om Nils Holgersson).

I förgrunden Skomakaregatan med skolan "Möljen" som fått sitt namn efter läget vid den tidigare strandkanten. Här hade sedan varvsmuren uppförts och innanför denna ser vi den ännu obebyggda "ormagropens" grönska. Till höger i bilden, vid lilla Björkholmen, ser vi gasverket, med sina gasklockor, invigt 5 september 1867 och som kom att vara i bruk till 1966.

15 september 1867 tändes de första gaslyktorna i staden. 1892 var antalet 360 st och vid sekelskiftet 442 st. Som mest uppgick gaslyktorna på 20-talet till 523 st.

År 1900 var lyktorna av den fyrkantiga typ vi kan se på flertalet av dessa bilder. I bildens borte del ser vi ännu obebyggda Saltö medan man i förgrunden kan se hur varje hus med fasad åt gatan har en grön oas där innanför.

På Ristogsbacken vid Stortorget pågår torghandeln för fullt på denna bild. Rådhuset ser lite annorlunda ut. Det byggdes om först 1905 då även fasaden med pelare och balkong mot torget tillkom. (Arkitekt G A Lindberg). Byggnaden bakom Rådhuset vars gavel vi ser, tillhör den 1831 uppförda saluhallen. Byggnaden har använts som såväl polishus som auktionshall för att 1913 flyttas till Lyckeby (Lyckeby Gille). Själva rådhusbyggnaden som den ännu såg ut år 1900, började byggas år 1795 och stod färdig 1799 (i år 300 år.)

I myllret av handlande och kunder ser vi en mörk rund plåtbyggnad höja sig. Det är "pissairen" som så småningom ersattes av den förargliga, nu borttagna skönhetsfläcken "U-båten". (Om denna senare inrättning berättas, att de båda damer som satt i luckan för att ta emot avgift, av folkhummorn döpts till Lorthusblomman respektive Kardassfurstinnan.)

Koopmans backe – ett namn man i dag hör alltmer sällan.

Tunneln sprängdes ut 1885–1887. Huset har den för staden karaktäristiska undervåningen i sten och har alla uppförts efter branden 1790. Högst upp "på krönet av Koopmans backe" som Martin Okmark sjöng i en populär varvsrevy, ser vi här apoteket Göta Lejon med sina båda, på 1880 talet, gjutna stenlejon. I lokalen finns i dag en handskaffär. Namnet Göta Lejon kom av bastionen med samma namn på Stora Björkholmen där apoteket ursprungligen låg och har följt apoteket till dagens lokaler vid Landbrogatan. Det större huset uppe på backkrönet hade adress Ronnebygatan 30 och kallades Gjerlingska huset. Här hyrde sparbanken lokaler fram till 1 juli 1901. Dessa båda hus var de enda som klarat sig i branden 1887 i denna del av Ronnebygatan. Branden började på apotekets gård men denna byggnad antändes inte. Gjerlingska huset revs och 1903 stod Riksbankens pampiga bygge klart där och som under åren inrymt bl.a. post, telegraf, bank, taxeringsmyndighet och nu en hamburgerrestaurang – Burger King!

Ronnebygatan sett från korsningen vid Drottninggatan. Här ser vi på höger sida där husen klarat sig från branden 1887 gamla Länstyrelsen och intilliggande gamla Residenset. (Nr 2 från höger). Byggnaden hade uppförts 1795 och tjänstgjorde som länsresidens 1813–1911 då det ersattes av nyuppförda residenset vid Kungsbron. Byggnaden användes därefter bl.a. av sjömanskåren. Båda byggnaderna revs för att ge plats åt nya Länstyrelsen som stod färdig här 1953.

Krooks hörna kom att bli ett begrepp för generationer kaulskroniter. Så här såg det ut i korsningen "Rådhusbacken" – Ronnebygatan på ett foto daterat 3/11 1900, långt innan träbyggnaden skulle ge vika för sparbankens stora stenbyggnad 1914. Det finns ingen spårvagnsräls i gatubilden då spårvägen tillkom och invigdes först 21/9 1910. Här har J A Krook etablerat sig i bortre änden av fastigheten som redan inrymmer Robert Ekekrantz pappers- och leksakshandel.

På 1910 talet övertog Krook denna affär som sedan flyttade in i det nya stenhuset och kom att finnas här många år. På Rådhusgatan ses ett skomakeri med sin skylt, en stövel i plåt. Stenhuset längre upp på backen påbyggdes så småningom med ytterligare en våning och på gaveln kom att målas N P Nordströms vinhandel. Här drev den välkände vingrossisten och stadsfullmäktigeordföranden i folkmun kallad "Nils-Petter Konjak" sin affär som då monopolet infördes/övertogs av systembolaget vilket kom att finnas här in på 50-talet. Lokalen med sitt vackra glastak finns säkert kvar i minnet hos många ännu. Det unika fotot är taget av fotografen C A Månsson från Rödeby och liksom de övriga bilderna här, av samma fotograf, framtagna från glasplåtsnegativ och aldrig tidigare publicerade.

Lilla Björkholmen med gasklockan.

Gasverkstomten hade staden upplåtit kostnadsfritt då gasverket uppfördes. Det låga huset framför gasklockan är det så kallade koppehuset. Byggnaden användes 1784–1886 som isoleringslokal vid smittsamma sjukdomar som smittkoppsepidemier.

Vattnet i förgrunden är det år 1900 ännu kvarvarande sundet som skilde stora och lilla Björkholmen åt. Det började fyllas igen år 1909.

Förr var öppet vatten från uppfyllda Ormagropen på varvet längs "Möljen" och mellan öarna här. Vattnet som skulle bli "Oskuldsparken" kallades då "Sundsmaren".

I dag återfinns stadens idrottshall här, medan man diskuterar livligt vad gasverkstomten skall bebyggas med.

Lilla Björkholmen med Stakholmsgränd och Gasverksgatan är försvunnet.

Denna unika bild är förmodligen ett av de tidigaste fotografierna i stadens historia. Då husen vid gatan såg likadana ut år 1900 har jag tagit med bilden fast den är betydligt äldre.

På höger sida ser vi bastionen Acilles som låg mellan bastion Aurora och bastion Wachtmeister (intill Klockstapeln) vid Vallgatan.

Vi ser här själva fästningstornet med sina eldöppningar mot gatan.

Fotografen har stått med Klockstapeln bakom sig och fotograferat i riktning mot Kungsbron. Hur gammal bilden är kan jag inte exakt fastställa, men bastion Acilles var redan riven, då kustartilleriet uppförde sina kaserner här, 1894–95. (Bataljon Trolle). Mycket mer än Saluhallen och gamla Teatern har naturligtvis försvunnit under åren, men mycket återstår, och jag hoppas våra politiker inte är för unga för att inse vilket tillfälle till utveckling av turismen Världsarvet innebär, tillsammans med det folkrika, närstående, nu tillgängliga Balticum.

Denna bild är tagen så sent som hösten 1906 och det nyuppförda riksbanks-
huset vid Ronnebygatan anas i bakgrunden.

Gatubilden i övrigt är oförändrad sedan 1900, varför jag vill ta med den,
då den rymmer så många roliga detaljer, som katten som sitter i sin port och
den uppmärksamhet fotografen väcker hos personerna på gatan.

Vattenpumpen vid lyktstolpen är också ett tidstypiskt inslag. Långt ifrån
alla hade rinnande vatten inomhus förra sekelskiftet. Man bar in vatten från
en brunn eller gatupumpen och hade en spann (s.k. "slubba") där avfall
och diskvatten samlades för att hällas i avloppet utanför. Bilden visar hur
Ö. Köpmansgatan mynnar ut i den pampigt stensatta N. Kungsgatan och
ger oss en detalj från Karlskrona, som den typiskt nordiska trästad den var,
långt in på 1940-talet.

Folkethusserveringen var känd i staden under namnet "Matoset".

Pantarholmen. Landsväggsgatan där Bagargatan mynnar ut, år 1900.

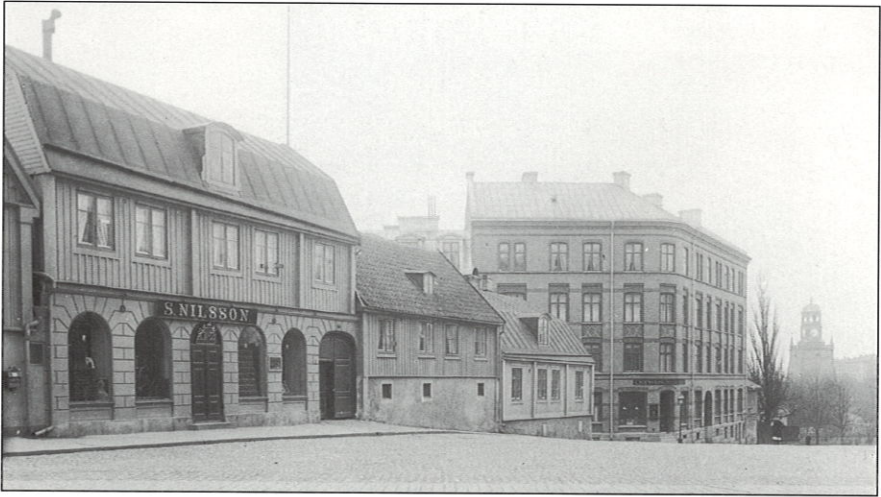
En illa beryktad men också av dem som levde här älskad stadsdel. Det hände att den som passerade "Holmen", men inte bodde här, kunde få en rejäl snyting.

Jag har observerat, att det som skrivits i bladet om Pantarholmen, alltid rönt stor uppskattning, kanske av den enkla anledningen, att så många Kaulskroniter har sina rötter här på något vis. Detta gäller ju även mig, då min mor växt upp här, och vi tillbringade varje julafton och varje söndags-eftermiddag i min barndom hos mormor på Pantarholmskajen 18. (Min morfar, underofficeren C.O. Mehrén gick bort samma år som jag föddes.)

Landsväggsgatan var den stora huvudgatan som delade holmen på längden och det var på den tiden infartsleden till Karlskrona som efter dåtida mått var en storstad.

Gatan som ännu var en grusbacke där om några år spårvagnsrälsen skulle läggas trampades dagligen av åtskilliga hästhovar.

Runt gatan växte bagerier och småserveringar upp för den som ville rasta här. Dagens Pantarholmen har helt ändrat utseende och består av bebyggelse från 30-, 40- och 50-talen men är fortfarande en uppskattad stadsdel att leva i.

S. Nilsson välkända butik vid S. Smedjegatans början vid torget.

Vi ser Klockstapeln och Skeppsgossekasernen i bakgrunden där parken ännu inte vuxit till sig. Hos S. Nilssons (sedemera Ellmén's) affär ser vi kaffekvarnen i fönstret och hovleverantörsskylten över dörren.

Tidstypiska är även skvillerspeglarna i lägenhetsfönstren. Det pampiga Zacrissonska huset längre ner på backen skulle inte uppföras på ännu några år. Det är annars de pampiga storslagna byggnaderna som i dag finns att värna om – men hur många av oss minns inte med saknad alla små kullerstensbelagda gator med blandad bebyggelse. Idyller som finns bevarade i så många andra svenska småstäder men som utplånats hos oss. S Skeppargränd nedan får utgöra ett exempel på detta.

Kakelfabriken

av Ivan Björkman

För mina föräldrar, mina syskon och mig har kakelfabriken haft stor betydelse. För Karlskrona och särskilt för Pantarholmen var den en viktig del av försörjningsmöjligheterna. Den låg strax norr om Epidemisjukhuset och sträckte sig ett stycke längs Polhemsgatan mot norr. Nu finns inte fabriken längre, men den existerar ännu i ett fåtal personers minnesarkiv. Min far började där som formare i 20-årsåldern och arbetade där sedan i 50 år.

På min tid – från 1938 och åtta år framöver – var Hjalmar Åhlenius driftschef på fabriken. Han var en stor, kraftig man med ett stort, vågigt hår, en fin person. Min far och han hade långa samtal och trivdes väl med varandra. Verkmästare var Gustav Wahlström, en duktig kraft med ett stort mått av humor.

August Håkansson var förman över rundugnarna. Där fanns tre stora ugnar i vilka man murade in gods för bränning. De gick igenom alla fabriken tre våningar och slutade i tre höga skorstenar. Alla tre ugnarna, på första, andra och tredje våningen, sattes in samtidigt. Det var tre man vid varje ugn. Oftast tog bränningen en dag. Ibland var det påbörjat på eftermiddagen och blev då färdigt någon gång nästa dag.

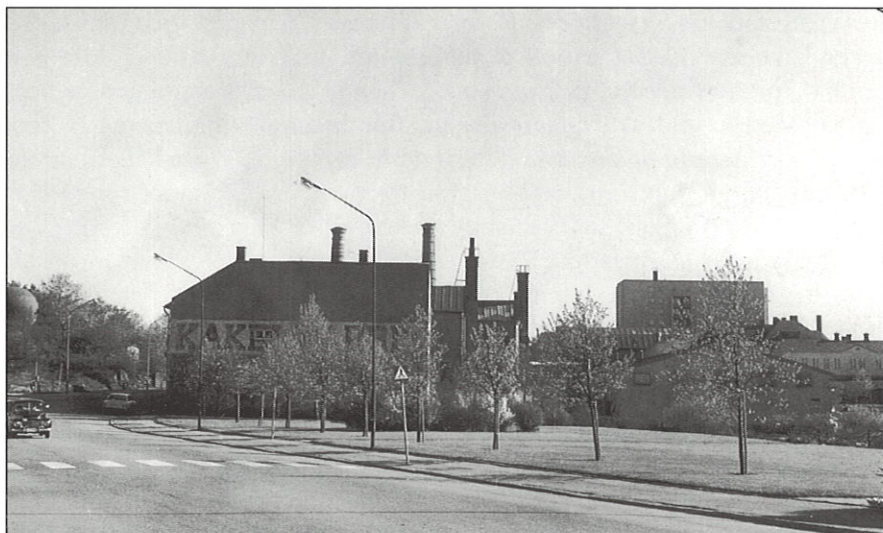
Vid rundugnarna arbetade insättarna, de som murade in godset så att det inte rökskadades vid bränningen. Det var tre insättare. Förste man hade ansvaret. Andre och tredje stod därnäst. Dessa var också med då godset

togs ut ur ugnarna. Även brännarna tillhörde denna kategori. Under några dygn eldade de ugnarna. Varje ugn hade fyra eldkast. Genom titthål, försedda med glas, kunde man med ledning av färgen, glon, avgöra när ugnen var färdigbränd. Givetvis började man på första plan. När man var klar där, tätades ugnsluckorna med lera och stängde så in värmen, som genom hålen i ugnsvälven trängde upp till nästa plan, där den ved som tidigare blivit inlagd då hade tagit fyr. Så samma igen och fortsättning på den tredje våningen. Efter någon dag kunde godset tas ut. Det var ett varmt arbete. Ofta fick de som tog ut en särskilt het ugn ett beting som gjorde dem lediga resten av dagen, vilket de var väl värda.

I rundugnarna brändes ursprungligen kakel för kakelugnar, men allteftersom värmeelementen trängde ut dessa, brändes kakelplattor för badrum o d. Godset brändes eller cintrades i en bränning för att sedan placeras och brännas i ugnar igen. Kakelplattorna i pressades av fuktig lera i fyra pressar. Dunk, dunk och dunk. En man skötte spaken, som kopplade drivremmarna och pressade ned matrisen i formen. Sedan lyfte matrisen, och en flicka plockade bort plattan och placerade den i en av stapelhögarna på ett bord. När det var fullt, ställdes platthögarna i ett slags hyllor. Cirka 4000 plattor kunde de två fabricera på ett 8-timmarsskift. Man körde tvåskift, men när det var särskilt stor efterfrågan, hade man även ett nattskift.

Rundugnarna var ursprungligen avsedda för kakelugns gods och dög inte, när kakelplattorna skulle glaceras för ombränning. Då använde man i stället en särskild sk plattugn, där plattorna slutligen fick glacyren inbränd.

Det är femtio år sedan jag slutade på kakelfabriken. Det jag upplevde starkast var de människor jag lärde känna, deras öden och den gemenskap som fanns. Ett annat starkt minne är ljuden – alla remmar som smällde, pressar som dunkade och maskinerna som var och en gav ifrån sig en del av det som blev kakelfabriken – inte symfoni eller serenad utan – kakofoni. När jag nu ser tillbaka, förefaller det mig som om fabriken varit en levande organism, som på sin tid ställde krav på människor och fick dem att forma sig efter dess vilja. De bestående intrycken är hetta, damm och slit.

Personerna, blodet i denna organism, var "di gamle" och "di nye". "Di gamle", de ursprungliga yrkesmännen hade sin glanstid i fabriken början. Det var formare, pressare och brännare. De hade en relativt god ställning, så länge efterfrågan på kakelugngods var stor. De var yrkesmännen. Då jag började var deras stjärna definitivt på retur. Kakelplattorna som ersatte det mera konstnärliga yrket inledde en ny era, där tempoarbetet avlöste den forna yrkeskunnigheten. "Di gamle" fick anpassa sig efter detta. Endast brännarna, de som gjöt tvålkoppar och glacerade, behövde någon större erfarenhet. Insättarna som förut fått hantera glacerade styckebitar till kakelugnar och som måst mura in dem inför bränningen, så att inte minsta gnuttu sot kom in och missfärgade glacyren, behövde nu inte vara så omsorgsfulla som tidigare.

Jag var för det mesta insättare i de övre ugnarna, men ibland fick jag pröva på annat. En tid var jag i plattugnarna, där plattorna, sedan de glacerats, slutbrändes. Dessa ugnar, tre stycken, bestod av en mängd eld-

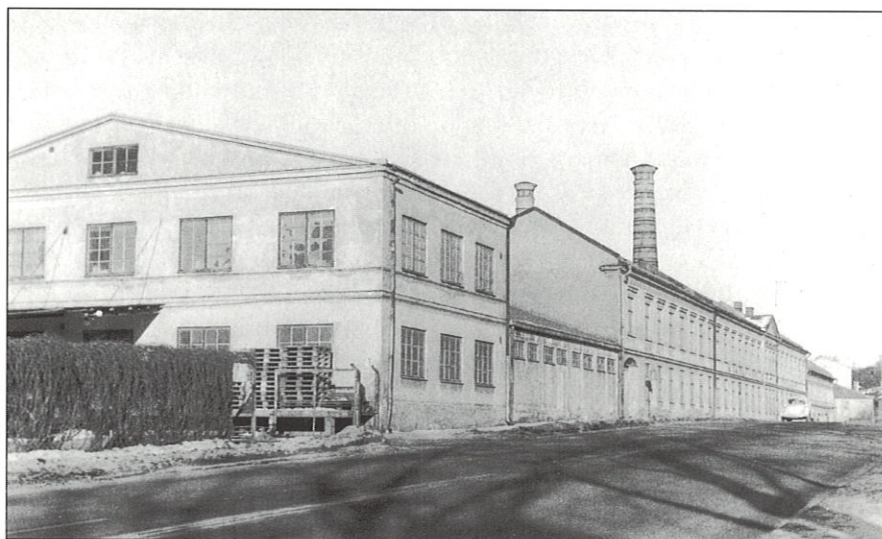
fasta rör, staplade på varandra. Rören var kanske 20 m långa och i storlek så att en kakelplatta ledigt kunde skjutas genom dem. I ena änden lades den obrända plattan in, och plattorna kom att ligga i långa strängar genom hela ugnen. Med en spak sköts plattraden var tionde minut vidare genom rören. I mitten passerade de en *glo* som brände in glacyren. Värmekällan var en eldstad eller en ugn som befann sig en trappa eller lejd under rören. Här fanns en eldlucka, vari skyfflades koks. Koksen blev liggande på ett röster som liknade en liten trappa. Detta gjorde att koksen blev jämnt fördelad. Efter det att den som skötte ugnen gjort sitt pass, hade han att som slutlig åtgärd slagga ugnen fri från slagg. Det gjorde han med hjälp av vassa slejsar. Koksen rakades ut, och slagget som var mycket segt måste avlägsnas inför nästa skift. Den som tog över hade ett likadant arbete när han gick av. Man arbetade treskift.

Vid ett tillfälle arbetade jag på natten där och skötte en sådan ugn. Jag tror att jag var cirka 17 år. Efter skiftet gick jag ned och slaggade, som man sa. Där fanns en vattenslang, som användes för att släcka glöden. Den glömde jag vid detta tillfälle att stänga, då jag, uttröttad och genomsvett, gick för att duscha. Det var en av di gamle som tog över, Axel Andersson.

När jag farit hem och vilat några timmar, ringde telefonen. Det var Axel, som talade om att han gått ned för att se till fyren och kommit lagom för att stänga av vattnet som kluckade ca en cm under kanten in till fyren.. Om han inte gått ned, hade det ett tu tre skett en fruktansvärd explosion. Slagg och stybb hade täppt till avloppet. "Om du kommer ut omedelbart, så kan du fixa det utan att någon får reda på det", sa han. En fin gest. Någon annan hade gått till basarna. Detta hände en lördag. Jag for ut och rensade upp, och allt kunde fortgå som vanligt. Tack ska du ha, Axel Andersson! Jag vet att du vilar i jorden sedan länge. Det var en blomma till Axel som för övrigt var en ovanlig personlighet.

"Di gamle". Pappa var av "di gamle". Gamla fina kämpar allesammans. Emil Karlsson var ordförande i facket. Han var stor och stark och hade bara en arm. Den vänstra hade malts sönder i en vält. Farsan, som var sekreterare i facket, kontaktade advokaten Georg Branting, bror till arbetarkampen Hjalmar Branting. Emil fick med denne advokats hjälp en överenskommelse med fabriksstyrelsen att han, skulle ha arbete på fabriken, så länge den existerade. Så småningom blev han verkmästare där. I dag lär han finnas i Malmö: Han bör vara mycket gammal, om han lever. Han hade en underbar sångröst och var en stor tillgång vid festliga tillfällen, förutom att han skötte sin ordförandepost.

Vid ett tillfälle hade Kakel- och plattarbetarförbundet en fest i segelsällskapets lokal på Saltö. Maskinisten vid fabriken var en liten enögd man,

som i sin ungdom spelat med i en militärorkester som trummis. Han spelade ibland på enradigt dragspel. Favoritlåten handlade om en Josefin med en symaskin. Han sjöng till: "Josefin fin fin, Jose Jose Josefin". Då var han festlig att skåda, någonting liknande Fridolf Ruhdin. På den här festen hade han fått lite för mycket innanför västen, och när musikerna tog sig en paus, fick han en längtan att pröva några slag på trumman. Tanke och handling var ett, och han slog till. Trumskinnets sprack, och det uppstod en viss kalabalik. Det gick inte lång stund, förrän man kom på att man måste få ihop pengar för att reparera skadan. Det var Emil som då ordnade en insamling och gick runt till festdeltagarna. Så småningom kom han fram till maskinisten själv och bad om ett bidrag. Denne, som då hade glömt alltsammans, svarade: "Jag lägger av princip aldrig några pengar till insamlingar."

Jag minns "di gamle" rätt väl. Där var våra grannar, Fredrik Karlsson, en mycket fin man, Amandus Franzén och brännaren Gustav Håkansson. En klämmig, resolut och rättfram karl var Torvald Ljungblom som kapade veden till rundugnarna och körde den på sin tvåhjulakärra fram till vedhissen. Jag tyckte mycket om honom. Där var den tystlåtna E T Karlsson med sitt kritvita hår, den gladlynte lille Otto Pettersson, som arbetade i sorteringen i samband med leveranserna och Karl Tidius Svensson, en barsk herre, kassör i facket och en duktig yrkesman, och där var chaufförerna, far och son, trevliga kamrater. Kalle Friberg glömmet jag inte, ej heller "Kalle Grin", vars verkliga namn jag inte vet. Det var ett gott kamratskap och man

kände ansvar för varandra. Fredrik Karlsson sa en gång till mig: "Skaffa dig ett yrke, grabb! Gå inte här i dammet hela livet!"

Ja, "di gamle" var många och hade varit väl värda att avhandlas var och en, men det hade blivit en hel roman.

Så var det sådana som var mitt emellan "di gamle" och "di unge". Jag undviker den svåra sorteringen här. "Di nye" var de som började i ganska sen tid. De kom dels från stan, dels från den omgivande landsbygden och dels från skärgården. Det förekom mycket spex och skämt bland dem. Det vet jag särskilt väl, eftersom jag tillhörde den gruppen.

Sven-Olof var statarson och spelade tvåradigt dragspel. Han och jag brukade spela ibland på fackföreningsmötena. Andra gånger spelade jag med Sture Nilsson – på munspel. Bland annat spelade vi en låt om tjuren Ferdinand, som bara ville sitta bland blommorna och inte slåss som de andra tjurarna.

Nyanställda skulle gå igenom ett slags prov. De blev lurade i väg på något skoj. Så gjorde man till exempel med en grabb från landsbygden som hette Johannes. När han kom på morgonen, spelade en av de anställda bas. Han skickade ner Johannes i lerkällaren, där han fick till uppgift att blanda till en glacyr som man kallade "egyptiskt mörker". Han fick en stor balja, en itudelad tunna och en hög koksslagg samt sågspån. Detta skulle blandas tillsammans med vatten, tills det blev tjockflytande och svart. Den nye gick på det. När August Håkansson kom, undrade han var den nye fanns. Efter någon timme hittade han av en slump Johannes, som blandade och blandade med hjälp av en skyffel som han blivit tillsagd.

– Vad gör du här? undrade Håkansson.

– Jag blandar till en glacyr som kallas egyptiskt mörker.

August gav nykomlingen ett mera meningsfullt arbete.

Det var inte bara män på Kakelfabriken. Det var lika många kvinnor, som utförde tempojobb, glacerade eller skrapade bort grader från de presade plattorna. Min äldre syster arbetade där en tid, min hustru likaså. Romanser förekom. Fabrikens Romeo och Julia var Sven-Olof och Vera. De satt under rasterna tillsammans och höll varandra i händerna och såg varandra kärleksfullt in i ögonen. Arbetsplatsen var annars föga glamourös. Flickorna fick damm i håret och måste ha det inknutet i sjaletter. Men detta hindrade inte det naturliga spelet.

Den gamla kakelfabriken finns ännu i hjärnbarken på ett antal personer som hela tiden minskar i antal. Av "di gamle" finns väl knappast en handfull kvar, och de i min egen ålder som lever är inte heller särskilt många.

Så adjö, gamla kakelfabrik med alla minnen vi har gemensamt! En gång var jag en del av dig, och jag glömmer dig aldrig, du Pantarholmens krona.

Press stopp...

2000-talet en ny era för Gamla Carlsrona!

Just nu i pressläggningen för detta nummer av Kaulskroniten diskuteras seriöst ett samarbete med KFUM/KFUK i Karlskrona, vilket skulle innebära att föreningen hyr in sig i KFUM/KFUK-huset och disponerar Amiralitetsförsamlingens f.d. församlingslokaler i fastigheten Alamedan 11. Huset är ett av stadens allra äldsta, från 1680-talet, som klarade sig undan branden 1790. Föreningen skulle även få tillgång till den magnifika trädgården, med lusthus, stora biutrymmen för våra arkiv och en stor vacker ändamålsenlig lokal där vi kan exponera oss på ett sätt, värdigt landets största hembygdsförening.

Negativt är väl att vi kommer något bort från Trossös centralpunkt, Stortorget, men i gengäld finns här busshållplats och goda parkeringsmöjligheter.

Med världsarvet förskjuts mycket av det kulturella intresset till denna stadsdel och läget är ju inte på något vis ocentralt.

Om detta blir verklighet kanske vi kan förverkliga drömmen om bibliotek/läsrum, filmsal mm i de vackra gamla rummen med härliga kakelugnar.

Vi återkommer – jag vill bara på tidigt stadium hålla medlemmarna informerade om våra visioner som vi just nu arbetar med.

KFUM/KFUK gården Alamedan 11 efter akvarell av Sven Olof Bergström

Redaktören

Med detta utökade nummer av medlemsbladet tar vi avsked av 1900 talet. År 2000 går Kaulskroniten in på sin 15:e årgång och föreningen på sitt 55:e år. Som redaktör för bladet sedan starten, vill jag nu här passa på att uttala ett varmt tack, till alla dem som medverkat under åren, och möjliggjort ett underhållande och på alla sätt varierat innehåll. Det är min förhoppning att många fler medlemmar skall fortsätta sända in välkomna bidrag. Förutom verksamhetsberättelser och annat som gått in under verksamheten, som ordföranden har ordet och redaktören har ordet, är medarbetarna i alfabetisk ordning, från och med nr 1 1986 till och med nr 2 1999, nedan uppräknade.

Artikelförfattarregister 1986-1999.

Abrahamsson Nils, till Bo Swahns minne Nr 2-1999
Alkhagen Stig "Karlskronaminnen" Nr 1-1991
Alm Astrid "Bergåsa och Västra Mark på 1920-talet" Nr 2-1993
Alm Astrid "Bergåsa på 1920-talet" Nr 2-1991
Alm Astrid "I Tullskolan på 1920-talet" Nr 2-1995
Alm Astrid "Sommarsöndagar på 20-talet" Nr 2-1999
Almberg Nils "Barndomsminnen fr. Blekinge Museum" (Quiding) Nr 1-1995
Almberg Nils och Eklöf Evald "Kring en butikskedja 1920-30-talet" (Ellmén) Nr 2-1991
Alphed Evy "Nostalgi" (Dikt) Nr 2-1996
Andersson Anita "Farbror Nisses affär" Nr 1-1998
Andersson Anita "Livet kring Lilla Holm" Nr 2-1995
Andersson Anita och Elmberg Ragnhild "K-na flickskolas kamratförening 50 år" Nr 1-1997
Andersson Bengt "Det kom en smedhalva fr. Malmö till Karlskrona" Nr 2-1993
Andersson Bengt "Karlskrona i mitt hjärta" Nr 1-1991
Andersson Bengt "Varvspolisen i Karlskrona" Nr 2-1998
Andersson Märta "Vallgateungar" Nr 2-1996
Andersson Märta "Sanning" Nr 1-1996
Aspégren Sture "PM angående stavningen av namnet Karlskrona" Nr 2-1986
Björkman Ivan "Kakelfabriken" Nr 2-1999
Chrona-Johansson Elsa "Barndomsåren på Göta Lejon" Nr 2-1990
Edén Anna "Mitt barndomshem" Nr 1-1992
Elmquist Agni (under sign "Bläck girl") Lovsång till vår stad. Nr 1-1995
En emigrant (signatur) "Min barndoms stad" Nr 1-1993
Engsmark Sten "Några minnen..." Nr 2-1992
Erhamn Greta "En krigsjul på Karlskrona lasarett" Nr 1-1992
Erhamn Greta "Min okände soldat" Nr 1-1991
Flyborg Stina "Ett dystert hundraårsminne" Branden 1887. Nr 1-1988
Frangeur Gösta "Historik Wachenfeldtska barnhemmet 1908-1953" Nr 2-1998
Friberg John "Ur en fattig pojks levnadsöden vid seklets början" Nr 1-1988
Frisell Inge Urban "En berättelse om livet i Klasagården" (Drottninggat. 43) Nr 2-1988
Frisell Inge Urban "Skolgång o fritidssysselsättning i Karlskrona 1928-1938" Nr 2-1989
Gredborn Gunnar "Var den gul?" Karlskronas epidimivagn. Nr 2-1988
Hainer Edith "Karlskrona vid sekelskiftet 1900" Nr 1-1994
Hainer Edith "Minnen fr. Ficherströmska skolan 1901-1911" Nr 2-1996
Hjalmarsson Anna "Utlången o Stenshamn" Nr 2-1992
HoIgersson Maria "Nils HoIgersson fiskare" Nr 1-1997
Håkansson Arne "Sonny", "Sonny's orkester 50 år" Nr 1-1999

Håkansson Åsa "Min farfar hette Alfred Håkansson" Nr 2-1997
 Janner Erland "Vad gör Föreningen Gamla Carlskrona" Nr 2-1987
 Karlsson Henry "Västra Vittusgatan" Nr 1-1989
 Kloo Lennart "Läst om Karlskrona" Nr 1-1993
 Kloo Lennart "Karlskronasonen Ivar Franke koloritmernas mästare" Nr 1-1997
 Kloo Lennart "Kobebus..." efterord till Nils Sandbergs artikel Nr 2-1999
 Larson Ove "Ett 50-årsminne" Nr 2-1993
 Larson Ove "Vårt dagliga bröd" Nr 1-1993
 Lithner Klas "Altartavlan på Tjurkö" Nr 1-1994.
 Lithner Klas (f.d. länsåklagare) "Rättvisans vardag – en rättegångsdag 1947" Nr 1-1997
 Masse (signatur) Omkring Kvarnaberget på Björkholmen" Nr 2-1990
 Mattson Gunnar "Björkholmen" Nr 1-1990
 Mattson Gunnar "Bostäderna – en tidsbild från Björkholmen" Nr 2-1987
 Mattson Gunnar "Gamla skolan vid Drottningsskär" Nr 1-1996
 Mattsson Gunnar "Hos systerna Larsson vid Borgmästarebron och på Tekniskan" Nr 1-1987
 Milsten Percy "Fiskargumman" (dikt) Nr 2-1996
 Milsten Percy "Lindvalls Pia" (dikt) Nr 1-1993
 Milsten Percy "Minne från Kalvhagen" (dikt) Nr 1-1995
 Milsten Percy "Till Föreningen Gamla Carlskrona 1994" (dikt) Nr 1-1994
 Milsten Percy "Visst får man" (dikt) Nr 2-1996
 Moberg Majken "Minnen från 1870-talets början i Karlskrona" Nr 1-1995
 Nilsson Margit "När skolan började" Möllebacksskolan 1923 Nr 1-1991
 Nobling Erik "Det fanns en gång en gammal gård" (fr. Verkö) Nr 2-1995
 Okmark Martin "Om barndom, skolgång och resan ut i livet" Nr 2-1990
 Ottosson Gunnar "Brunnen på Alamedan" Nr 2-1987
 Petersson Sten A. "Tyska Bryggaregården" Nr 1: 1988
 Petersson Sten A. "Carlskrona – om hur staden blev till" Nr 2-1987
 Petersson Sten A. "En målarbohem i Karlskrona" om Tore Nobling Nr 2-1988
 Petersson Sten A. "Fidras världsomsegling- ett 75-års minne" Nr 2-1995
 Petersson Sten A. "Hoglands park" Nr 2-1990
 Petersson Sten A. "Jag och min far betjanten" en stadsvandring på länsresidenset Nr 2-1989
 Petersson Sten A. "Karlskrona under landstormen 1914" kring gamla bilder Nr 2-1993
 Petersson Sten A. "Kring en gatubild" Nr 1-1991
 Petersson Sten A. "Kv Cronhaven" förtartikel för Henry Karlssons artikel samma nr Nr 1-1989
 Petersson Sten A. "Kvarteren kring Kungsbron" Nr 1-1993
 Petersson Sten A. "Läst om Karlskrona" Bokrecension Nr 1-1999
 Petersson Sten A. "Lövmärknaden" Nr 1-1989
 Petersson Sten A. "Sorgeliga saker hända" del 1 1680-1856. dok. begr.platser Nr 2-1994.
 Petersson Sten A. "Till minne av Erik Langemark" Nr 2-1997
 Petersson Sten A. "Sorgeliga saker hända" del 2 1856-1994. Nr 1-1995
 Petersson Sten A. "Minnen kring ett torg" Nr 2-1986
 Petersson Sten A. "Karlskrona år 1900" Nr 2-1999
 Ransemar Erik "Pillemasaren" (dikt) Nr 2-1999
 Rostin Inga "Min första arbetsplats i Karlskrona 1934" (Stadshotellet) Nr 1-1997
 Sandberg Nils "Karlskronas första fasta befästning - eller?" Nr 1-1999
 Sandberg Nils (sign "Nisse") "Förr nu och sedan" (dikt) Nr 1-1999
 Sandberg Nils "Kobebus - ett namn som förbryllar" Nr 2-1999
 Sandberg-Böckmann Inga "Musik i Karlskrona på 20-30-talet" Nr 1-1992
 Saur Martin "Hur och när ishockeyn kom till Karlskrona" Nr 2-1993
 Strindhagen Gunnar "Så minns jag Varvsgatan" Nr 1-1986
 Strindhagen Gunnar "Teatergatan" Nr 2-1986

Svanstein Bert "En liten förening 50-års jubilerar" (Frigg) Nr 1-1993
 Svanstein Bert "Frisör Bror Karlssons kassaapparat och lite annat" Nr 2-1993
 Svanstein Bert "Myggan berömd Gamla Carlscrona" Nr 1-1999
 Svanstein Bert "Skoljubileum" Nr 1-1994
 Ulvesjö Åke "Karlskrona stads spårvägar" Nr 2-1996
 Ulvesjö Åke "Lyckeby trafikförening" Nr 2-1999
 Wachenfeldt Gerhard von "Om båtsmän och båtsmansnamn..." Nr 2-1996
 Wehlin Nils "Barndomsminnen" Nr 1-1992
 Willman Arne "En berättelse från 30-talets Hästö" Nr 1-1996
 Wokatz Georg "Skolminnen" Amiralitetsskolan 1928 Nr 1-1991
 Österberg Lars "Mitt Pantarholmen" Nr 1-1998

Redaktören.

Föreningen Gamla Carlscronas styrelse 1999 samlade på gården Borgmästaregatan 6 för sammanträde en kväll i juni månad.

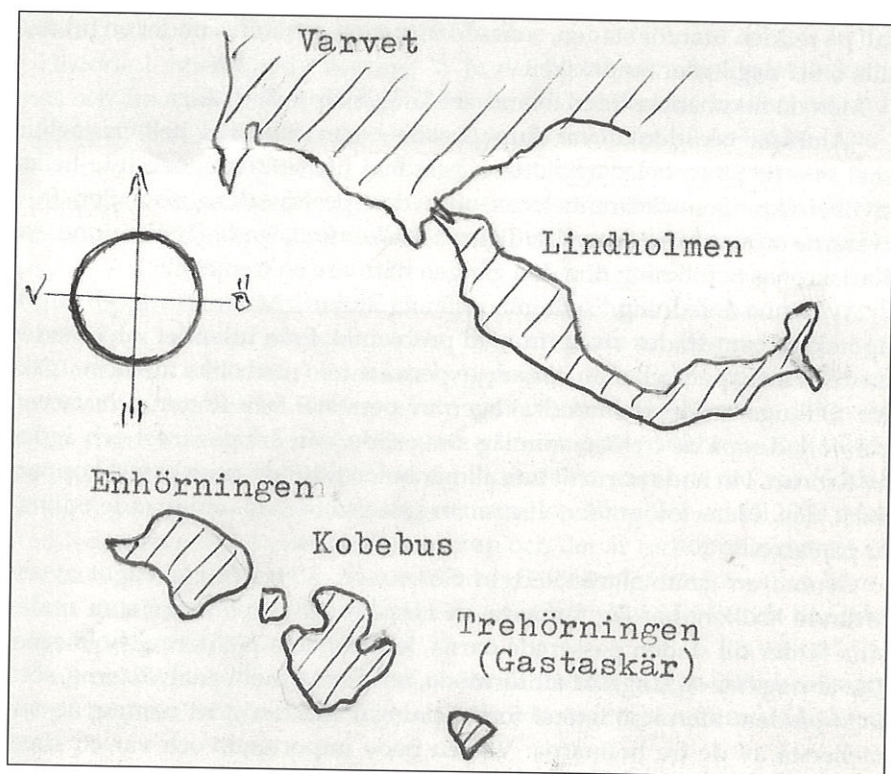
Närmast kameran Jesper Magnusson, sittande från vänster Åke Nordin, Emma Arnbrand, Mats Mårtensson och Sten A. Petersson.

Stående (damer) fr. v. Gunilla Wirbrand, Kerstin Petersson, Gun Ekedahl, Wanja Magnusson samt adjungerad ledamot Ingrid Yllenius och bakom dessa fr. v. Jan-Erik Jansson, Göran Mårtensson och Lennart Heller.

Förhindrad vid sammanträdet var Rolf Svedberg. Bakom kameran stod Gunnar Ekström.

Kobebus – ett namn som förbryllar

Av Nils Sandberg

Bland alla mer eller mindre egendomliga namn som vi ärvt från äldre tider, är det speciellt ett, som många undrat över. Holmen som ligger några kabellängder syd gamla Örlogsvarvet står i dag med namnet Kobebus. Detta ord har mig veterligt ingen respons vare sig i svenskt eller tyskt språkbruk. Inte heller verkar ön vara uppkallad efter någon känd sjöhjälte ur svenska flottan, och bland de idiom, som skärgårdsbefolkningen av hävd använder, ges heller ingen ledtråd till det underliga namnet.

Av denna anledning tog jag mig för några år sedan för att fundera och leta lite kring namnet. Jag har hittat en del uppgifter och med lite fantasi till hjälp har jag kommit på en, som jag ser det, rimlig förklaring.

När enheter ur flottan började företa s.k. världsomseglingar, uppstod vissa följdproblem. Dessa var av mindre angenämt slag. Delar av besättningarna var vid hemkomsten nedsmittade med veneriska sjukdomar.

Dessa var schanker, gonorrhé och den värsta av alla, syfilis. Ett gemensamt namn på dessa åkommor var "Spanska baletten".

Några bra botemedel kände man inte till vid den tiden, och amiralitetet gruvade sig svårt för följderna. Bl.a. lade man fartygen i karantän, i vissa fall på redden utanför staden, som sådan station användes under en tid den lilla ö vi i dag kallar Smörasken.

Men då inkubationstiden ibland var lång, hjälpte detta föga.

"Amiralitetslorderna" var djupt oroad – man ville ju av helt förståeliga skäl inte ha stora delar av flottans personal nedsmittade, och inte heller civilbefolkningen. Erfarenheterna efter den pestsjukdom, som den från ryssarna erövrade fregatten Vladislav åstadkommit, stod i färskt minne. Av Karlskronas befolkning dog den gången närmare en tredjedel!

Av denna anledning "satte man till alla klutar". Marinläkare och några apotekare beordrades att ta itu med problemet. Från utlandet inhämtades en del kunskaper, och man började experimentera med olika medicinalväxter. Odlingarna drevs huvudsakligen av personal från flottan och varvet, och förlades på de tre öar, som låg strax söder om örlogsvarvet och ägdes av Kronan. Hit hade normalt inte allmänheten tillträde, men gamla kopparskick, den tidens fotografier, visar män sysselsatta med omfattande odlingar på öarna.¹⁾

Genom en gammal vän, Edvin Göransson, som f.ö. var något av ett levande lexikon, har jag fått veta att Hasslö- och Aspöborna, som under sina färder till staden passerade öarna, kallade dem planteringsholmarna. Det är nog inte så långsökt att förmoda, att den av medicinalväxterna, som man på den tiden knöt störst förhoppningar till, har givit namnet åt den mellersta av de tre holmarna. Växten hade importerats och var ett slags peppar med det latinska namnet Piper Cubeba.

I folkmun, särskilt på Hasslö, lär båda holmarna, jämsides med det ovan nämnda namnet, ha benämnts Kubiberna. Den östra holmen är trekantig och kallades på den tiden Trehörnan, och att den mellersta sedan fått det något mer för svenskt språkbruk lämpade namnet Kobebus, är kanske inte så konstigt.²⁾ I varje fall är det helt analogt med att en ekklädd holme fått heta Ekholmen och att en med björkar kallats Björkholmen.

¹⁾ Erik Dahlberghs utsikt mot Karlskrona från Trehörningen återfinns på sidan 18 i Karlskrona 300 år, del 1. I bildtexten nämns pluralformen Cobeberna. L.K.

²⁾ Tillgängliga kartor benämner de tre aktuella öarna från väster till öster Enhöringen, Trehörningen och Gastaskär. L.K.

Kobebus – ett namn som förbryllar

Efterskrift av Lennart Kloog

I årgång 1969 av Aktuellt från Föreningen Marinmusei Vänner ingick en uppsats av Olle Cederlöf, rubricerad "Godnatt – Godmorgon En kartografisk undersökning kring två Karlskronanamn". Uppsatsen återfinns nu i Årsbok 1999 från Marinmuseum, s 114–121.

På tal om ett sjökort "vilket av framlidne museiintendenten Yngve Johansson på övertygande grunder kunnat tidsbestämma till tidsperioden 1744–1758", gör Cederlöf en utvikning av två benämningar som för första gången förekommer på detta sjökort, nämligen Finskan och Cobebus. Cederlöf konstaterar beträffande Cobebus att gissningarna kring namnet varit många, "men hittills har det trotsat varje allvarligt tolkningsförsök".

Jag är övertygad om att den tolkning som Nils Sandberg har redovisat innebär lösningen på gåtan. Utrymmet i detta nummer av Kaulskroniten medger bara en högst summarisk redogörelse för pepparväxten Piper Cubebas användning.

Piper Cubeba är en klätterväxt, som förekommer bl.a. på Sundaöarna och Ceylon. Kubeber, som frukterna kallas, användes av kineserna som krydda långt före vår tideräkning och importerades till Europa redan under Medeltiden. Sålunda hade konung Magnus Eriksson år 1340 hela 8 pund (ca 3,2 kg) kubeber jämte andra dyrbara kryddor på Bohus.

Som medel mot könssjukdomar använde arabiska läkare kubeber i form av pulver eller extrakt redan under tidig Medeltid, men senare föll detta bruk i glömska.

En engelsk läkare, James Adams, publicerade i januari 1819 "A Short Account of Cubebs as a Remedy for Gonorrhoea". Han hade tagit hem kubeber från Java. Frukterna finns dock upptagna i de svenska medicinaltaxorna redan tidigare, t.ex. 1801, men uppenbarligen då i egenskap av krydda.

I en bok som tillhört min momors farfar, amiralitetsapotekaren Moses Söderström, "Die neuesten Entdeckungen in der Materia Medica", utgiven 1828, behandlas Piper Cubeba som medel mot gonorré.

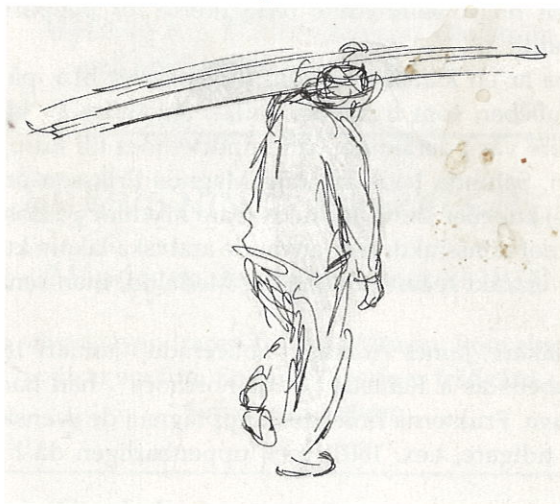
Försök som en läkare i London genomfört med 50 patienter, mestadels militärer, redovisas. Inom en vecka hade 10 patienter och inom tre veckor 45 blivit botade eller fått avsevärd lindring. Den svenska läkaren dr Ekelund rapporterade enligt samma källa de mest lysande resultat av behandling av gonorré med kubeber i kombination med sträng diet.

Moses Söderström, 1774–1857, var amiralitetsapotekare i Karlskrona år

1810–1846. Det förefaller rimligt att antaga att han har introducerat bruket av kubeber som läkemedel i flottan och tagit initiativ till en odling av Piper Cubeba som möjligen andra medicinalväxter på Trehörningen/Kobebus.

Förekomsten av namnet Cobebus på ett sjökort, som daterats till mitten av 1700-talet kan förklaras med att orden "Cobebus eller" på 1800-talet skrivits till ovanför den ursprungliga beteckningen Trihörningen.

Kopplingen mellan Piper Cubeba och Kobebus förefaller mig högst plausibel, och jag är övertygad om att Nils Sandberg har funnit lösningen på en gåta, som måhända mången just i år har funderat över vid läsningen av Aktuellt från Marinmuseum eller vid besök på det den 29 maj invigda konstgalleriet Kobebus.

PILLEMASARN

Pillemasarn gick på Karlskrona varv
med en plank från sju till fem.

Då blåste signalen
att dagen var slut.

Och Pillemasarn gick hem.

Vers och teckning: Erik Ransemar